

Pedagoška sugestija.

Sugestija se je že izdavná uporabljala v raznih oblikah pri vzgojnem postopanju, a to uporabljanje je bilo popolnoma nezavestno in čisto empirično. Šele ko se je jela medicina natančneje baviti s temi dejstvi ter je odkrila bistvo tega pojava, ustanovivši njegove teoretične osnove, tedaj je bilo mogoče pedagogom, da so jeli racionalno uporabljati sugestijo v svoje vzgojne namene. Poleg tega je pa medicinska veda tudi razjasnila, da hipnotično stanje ni neobhoden pogoj za sugestijo; poslednja se namreč more proizvajati tudi v budrem človeku, ne da bi, seveda, dosegla takih efektov kakor v hipnozi.

Prav nazorno je razložil Wendt iz Opave¹ pedagoško uporabljanje sugestije pri vzgoji in pouku.

Po razdelbi Wendtovi je sugestija dejstvo, s katerim se vtihotapijo v duševno življenje človeškega bitja povsem tuje predstave, čuvstva in hotenja, ki se tako tesno zvežejo z vso njegovo duševno organizacijo, da jih dotični ne smatra le za čisto resnico, ampak da se mu dozdevajo kot nekaj, kar je sam samcat doživel in občutil. Potemtakem je sugestija duševno stanje, ki ima mnogokaj sorodnega z vero, s pokorščino in z vsiljivimi idejami.

Vera je priznavanje istine brez dokazov, pri čemer pa vemo, da so nam dokazi pristopni (naravne resnice, n. pr. zemljepisne), ali pa tudi nepristopni zbog naših preslabih umstvenih zmožnosti (verske resnice). Pri tem služi vera kot odločujoči motiv našemu delovanju. Pri sugestiji se priznava istina tudi brez vseh dokazov, opiraje se le na notranje čuvstvo in je pravtako tudi impulzija marsikaterega dejanja.

Zapoved, podobna sugestiji, more sicer povzročiti razna dejanja, toda pri tem spozna dotičnik jasno, da se mora pokoriti nečemu zunanjemu le iz strahu ali vsled čuvstva dolžnosti i. t. d., a pri sugestiji mu izhaja hotenje iz globine njegove zavesti. In naj se zapoved tudi izvrši, jo vendar moremo smatrati za pravilno ali nepravilno, za pametno ali nesmiselno, i. t. d. Kar se pa tiče sugeriranih želj, ne dopuščajo one nikakršne ocene: one se pri-

¹ Pädagogische Suggestion. Wendt. Encyclopädisches Handbuch der Pädagogik v. Rein. 6. Bd., 2. Heft.

znajajo kar izpočetka kot nekaj, čemur se ne more ugovarjati. Nasprotno pa, brž ko se pojavi kritika, usahne že tudi moč sugestije.

Vsiljive ideje, katerih se zaman skušamo otresti, služijo le redkokdaj za povod našim dejanjem, kajti njih lažnivost spoznamo prav lahko in se jim tudi postavljamo brez težave po robu. In prav v teh dveh posebnostih se razločujejo vsiljive ideje od sugestije, dasitudi morejo, če so dovolj močne in trajajo delj časa, povzročiti samolastno sugestijo.

Sugestija se rabi v pedagogiki kot vzgojno sredstvo v prilog zapovedi in svetu. Uspehi njene uporabe so odvisni od tega, koliko zna pedagog pronikniti v individualno razpoloženje in duševno posebnost učenčeve, kajti sugestivna sila ne more premagati nekaterih fizičnih in duševnih ovir, a sleherni neuspeh v tem oziru utegne povzročiti nezaupnost in kritiko, ki sta največji nasprotnici sugestiji.

Evo vzgleda: mati pravi detetu: „Kdor je zeleno sadje, ta bo hudo zbolel“. Dete še ni uživalo zelenega sadja in še torej iz skušnje prav nič ne vé o zlih posledicah; toda vsled silne sugestije veže telesne bolečine tako tesno s predstavo zelenega sadja, da ga obide kar strah in zóna, ko ga zagleda. — Učitelj veli: „Kder me bo pazno poslušal, bo prav lahko izvršil sleherni teh nalog“. Učenec se zbog teh besedij hrabro loti svojega dela in srečno premaga tudi večje težkoče in to le vsled tega, ker so mu učiteljeve besede sugerirale zaupanje v svoje lastne moči. Če pa niso vsi učenci rešili naloge, poudarja jim učitelj prvo polovico svoje trditve, namreč, da je zahteval pazljivost, in s tem zopet podpre veljavo svoje sugestivne moči, ki bi иначе utegnila vsled neuspeha izgubiti na svojem vplivu.

Ne oziraje se na različne slučaje, v katerih se more uporabljavati pedagoška sugestija, moremo jo v obče razdeliti v tri skupine: 1. sugestija faktov; 2. sugestija čustev in želja; 3. sugestija ocen in nazorov. Poleg tega se morejo v vsakem izmed teh slučajev sugerirati ali *a)* samo premise, iz katerih izvajajo sklepe učenci sami, ali *b)* samo sklepi in zaključki, ali naposled *c)* premise in zaključki.

Toda pedagog naj nikdar ne pozabi, da morejo na otroka vplivati tudi škodljive in neprimerne sugestije, ki imajo svoj izvor v njegovi bližnji okolici ali pa celo v njem samem. Sem moramo prištevati osobito običajno strašenje otrok, ki vpliva sila škodljivo na nežne duše. Najboljša sredstva proti takim napačnim sugestijam so prepričevalne besede vzgojiteljeve in pa protisugestije, ki so prav nasprotnega značaja kakor prejšnje.

In učitelju je treba, da je sploh zelo previden v sugeriranju misli, čustev in želj, kajti sugestija sicer blagodejno vpliva na pouk, ako se uporablja v mali meri in le izjemoma, toda ona tudi lahko okuži vse življenje učenčeve, ako doseže preveliko intenzivnost in ako se prepogostokrat ponavlja. Le-taka preobilna sugestija zaduši v učencu vso samostojnost in razvije pasivne strani njegovega značaja.

Prav kakor učenec, tako more tudi učitelj priti v oblast sugestije. Pogostoma se zgodi, da si učitelj ne ustvari slike o učencu na podlagi opazovanja in raznih faktov, ampak da so vplivali na njegovo sodbo pogovori z odraslimi in večkrat celo izpovedi sošolcev. Taka sodba o učencih ima popoln značaj sugestije, in učitelj se je posebno težko izogne v prenapolnjenih razredih, kar ni le na kvar posameznim učencem, ampak tudi avtoriteti učiteljevi.

— s.

Vzroki izprijenosti naše mladine in sredstva proti tej izprijenosti s posebnim ozirom na deželne razmere.

Ta predlog je obravnaval pri okrajnem učiteljskem zborovanju dne 11. julija 1900. leta

Jože Svetlin.¹

I.

Nič se dandanes ne sliši pogosteje kakor tožba o surovosti, spačenosti in izprijenosti, ki se vedno bolj razvija in širi med prostim ljudstvom. In ravno ta tožba je, ki vpije po hitri, nujni pomoči.

Da pa nam bo moči uspešno postopati zoper te napake, ki kazijo in pogublajo našo mladež, treba je nam znati virov, iz katerih izprijenost izhaja. Nekatere teh virov hočem tukaj navesti.

Prepričan sem, da izvira spačenost mladine pred vsem iz slabe, zanemarjene odgoje. V tem oziru se popolnoma strinjam z Drescher-, Reicher-, Zuckerjem in Frischem.

V knjigi „der Geist“ piše Helvetius: „Vsi ljudje so enako rojeni in postanejo neenaki le po vzgoji in zakonih“.

Ako se torej otrok ne privede na pravo pot; ako se vsled slabe odgoje izpridi, ne bo nikdar vreden ud človeške družbe, ampak postal bo ničvrednež, da celó hudodelnik. „Dasi žalostna, vendar je neoveržna istina, da se pri mladini ne množi zločinstvo le v splošnem, temveč tudi v posebnem“. Filip Klenk pravi: „Ako vprašamo po vzroku tega pojava, nam pač odgovora ne

¹ Pri obravnavanju tega vprašanja se je zgoraj omenjeni posluževal sledečih tiskovin: I. „Die erziehliche Aufgabe der Volksschule“ od Iv. Drescher-ja v Gradcu. II. „Die Kinderhorte“ od Franc Frisch-a v Mariboru. III. „Über die Behandlung der verbrecherischen und arg verwahrlosten Jugend“ od dr. Alojz Zucker-ja v Pragi. IV. „Der Kinderschutz“ od dr. H. Reicher-ja v Gradcu. V. „Schutz und Hilfe“ für arme Kinder od dr. H. Reicher-ja v Gradcu.

more nedostajati. — Nekateri dolžijo sedanji svet, češ, da je popolnoma brezveren in krivoveren; drugi pa spet obsojajo vso civilizacijo z vsemi naredbami in z vso znanostjo⁴.

A moje mnenje je, da se mladina ravna po svojih starših, da postane takšna, kakor je bila odgojena — z nauki in vzgledi. — Seveda je žalostno, ako pomislimo, v kolikih rodbinah se odgoja vsled odsotnosti očetove zamenjarja. Ni-li resnica, da se prava domača vzgoja dandanes le prav redko kje nahaja! „V novejšem času“, piše Drescher, „se prikazuje še to zlo, da se matere zaradi pridobitja vsakdanjega kruha družinskemu življenju ne odtegujejo le v delavskih krogih, ampak tudi v drugih stanovih. K temu pa še pridejo brezočetni otroci, kojih matere morajo same skrbeti za potrebni živež, in kojih otroci so leto in dan prepuščeni samim sebi; poslednjič pa še pogledjmo ogromno število onih, katerih eksistenca je od danes do jutri. To so resnice, o katerih se lahko prepriča vsak dan vsak, kdor se le prepričati hoče.“ Kdo se še naj čudi, ako se pri takih socialnih razmerah naša mladina pači in izprija!

Ker je tedaj domača odgoja tako pomanjkljiva, v nekaterih rodbinah celo nemogoča, zato pa bi naj skrbeli merodajni činitelji, da se ta nedostatek nadomesti z dobro odgojo. „Država“, pravi Julij Simon, „naj bi nadomestila pomanjkljivo domačo odgojo; kajti to je njena dolžnost, a razun tega ima tudi moč in sredstva za to.“

Država bi naj torej stopila na polje odgoje, ona naj bi napravila na podlagi mnogih izkušenj odgojilne naredbe, ona ustanovila zavode, ki bi bili sposobni za pospeševanje odgoje. V naših žalostnih socialnih razmerah je mnogo otrok, ne le v mestu, ampak tudi na deželi, ki s svojim obnašanjem in s svojim početjem slabo in uravstveno nevarno vplivajo na svoje sovrstnike. Takšni otroci bi se naj izključili in se poučevali, oziroma odgojevali na stroške staršev. So le-ti preubožni in sami uzrok, da se njih otroci kvarijo, tedaj pa bi se naj otrok oddal državni odgojilnici. A žalibog, da je na Avstrijskem takih velemalo; imamo jih le 14, od katerih je na Štajerskem 5, ki pa se podpirajo in vzdržujejo od zadrug. Nemčija ima pa okoli 400 takih zavodov, za katere vse skrbi država. Kaj pa je v tem oziru storila država pri nas? — Ničesar! Kako tudi, ko ji pa dajo žalostni in nesrečonosni nacionalni, politični in verski boji opravka dovolj, da se pač lahko pozablja in zamuja vse, kar bi moglo pospeševati ljudski blagor in narodno odgojo. „Zabraniti izprijenost“, piše Drescher, „je najboljši odgojilni začetek, pa tudi hranilo občinam, deželi in državi.

Pri nas pa se res kaže, kakor bi se otroci morali poprej izpriditi, kajti še-le pod „ključem“ se jih država spomni ter jim izkazuje svojo milost. Da je to resnica, hočem navesti neki slučaj iz svojega okraja.

Pred tremi leti je bil na našem zavodu dečko, čigar odgoja in domača nadzornost sta bili jako pomanjkljivi. Njegovo navadno delo je bilo: krasti,

tepsti se, lagati i. t. d. Učitelji smo vse mogoče storili, da bi ga spravili na pravo pot, pa ves naš trud je bil zastonj. Oče, katerega sem večkrat pozval k sebi, je vedno trdil, da je „fant nedolžen“, priden in da so vse tožbe le laž. Škode in krivde, ki jih je povzročil dečko, pa je poravnal z denarjem. A pregovor pravi: „Rano začne žgati, kar misli kopriva postati“, in ta se je uresničil pri tem dečku. Komaj 12 let star, vlomi v neko hišo in pokrade več drobnosti, kakor: uro, verižico, ogledalo, nož i. t. d. Nekoč vzame svojemu razrednemu učitelju iz zaprte miznice različne reči in z nožem v roki proti svojim sošolcem.

Ko smo izprevideli, da vse dovoljene kazni ne pomagajo več, objavim vso stvar pri c. kr. okrajni sodnji v Sl. Bistrici sklicujoč se na §§ 177 in 178 občnega državlanskega zakonika; ob enem pa naznanim o tej vložbi tudi okrajnemu šolskemu svetu. Začela se je preiskava in bili smo pozvani pred sednjo dečko, njegov razredni učitelj, jaz in še 9 prič. Med obravnavo se je izvedelo o dečku marsikaj, posebno pa se je pokazalo, da je bil prav izurjen žepni tat. Vendar sodnik ni našel hudodelstva dovolj, da bi dečka kaznoval po § 177, temveč ga je kaznoval z mesečno težko ječo. Zastonj je bilo moje posredovanje, zastonj vse moje prošnje, da bi dečka dejali v poboljšnico, ker se z zaporom ne bo nikakor poboljšal, pač pa bo postal še slabši in drznejši. Toda sodnik mi odgovori: „Mein lieber Herr! wir dürfen erst dann in ein Versorgungshaus beantragen, wenn der Thäter 25 fl. Schaden angerichtet hat“.

Kdor hoče o tem dečku kaj natančneje izvedeti, naj pogleda v Popotnika 1899. l. na str. 147. pod naslovom: „Iz duševnega življenja otroškega (Kradeš) spisal L. Černež. V tem spisu je ta dečko natanko in resnično opisan. Slišal pa sem, da je ta, zdaj 15 let stari fant, pahnil svojega očeta iz hiše in ga pretepel.

France Frisch je v svoji tiskovini: „Die Kinderhorte“ napisal sledeče pomenljive besede glede izprijenosti otrok:

„Ako se letna skupna vsota vseh obsojenih zaradi prestopka v enem desetletju zniža za skoro 14 %, in se med tem številom zvečajo prestopki 14 do 20 letnih za 11 %, a zločinstvo 11 do 14 letnih celo več kakor za 25 %, je razvidno, da je nagnjenost mladine k hudobiji veliko nevarnejša, in da ni dvomiti, da bode ta v kratkem času podrla in uničila vse naredbe in dosežene uspehe.“

A kateri so vzroki tega žalostnega pojava, ki pretresa človeka in ga napolnjuje z strahom in grozo?

Jasno je, da se na to vprašanje ne dá odgovoriti le s kratko besedo, a se tudi ne zahteva, da bi se ta tako težka naloga le približno docela dognala. Vendar pa se mora na tem mestu s poudarkom protestirati zoper vedno na novo ponovljeni poskus, da bi prevzela v prvi vrsti šola odgovornost glede na propad razvijajoče se mladine. Že sam prosti premislek, da se

množenje ogromne izprijenosti ne opazuje le v konfesionelnih, temveč tudi v interkonfesionelnih državah, mora tudi strankarja od tega odvrčati, ob kakršnikoli okoliščini eno ali drugo organizacijo smatrati kot izvirek navedenega zla. Kdor pa presodi vso stvar nepristransko, mora brez odloga pritrditi, da si šola prizadeva pravstveni napredek njej izročene mladeži na vsak mogoči način doseči. Res bi bil jako poučljiv, a v svojih nasledkih jako pomisleka vreden poskus, ako bi zaprli za nekaj let vse ljudske šole in se odpovedali sodelovanju tega vzgojevalnega činitelja. Mislimo, da bi potem se zavzeti za ušesa prijeli, oni, ki danes v slepi strasti vzroke izprijenosti tam iščejo, kjer jih je že stotisoč z vsem svojim imetjem in z vso svojo močjo delovalo neutrudno. Pripoznavamo pa tudi, da šola še nikakor ni dosegla one popolnosti, katera bi jamčila popoln razvitek njenega delovanja na odgojilnem polju. Pomislimo le na prenapolnjenost razredov, katere v Avstriji niti največja in najbogatejša mesta ne morejo zavarovati in odstraniti. Ta čezmerna, higienska kakor tudi pedagoška izporaba pripravljenih šolskih prostorov in delavnosti učitelja, je seveda, ako se hoče, za trenotek ekonomske vrednosti, toda ni treba, da bi bil sam praktičen učitelj, kdor hoče izprevideti, da je pri tem presežnem številu učencev nadzornost vsakega posameznega nemogoča, naj si učitelj še toliko prizadeva.

K temu pa še pride dobro napolnjena mera učenih nalog, kojih razrešitev je izročena šoli, ki pa sili učitelja k mnogoterni natančni porabi časa, da se spet odkrhne šolskemu življenju del zajemnosti in umnosti. Mudna praksa s svojimi tisočericimi ovirami zna še pač prav malo o glavni težnji današnje pedagogike, ki hoče učilnico pretvoriti v odgojilnico, da bi se učenec ne oborožil le s koristnim znanjem in spretnostjo, temveč, da bi se tudi z vplivom, primernim njegovi individualni sedanjosti in bodočnosti, soglasno razvijal v svojih močeh. Še nekaj je, kar se ne sme prezreti, vsaj z ozirom na Avstrijo, namreč popolna odstranjenost vseh ostrejših kaznih sredstev — naredba, po kateri je učitelj nasproti najdrznejšim ničvrednežem, ki pri njih že sama beseda več ne pomaga, ampak le palica nekaj opraviiti more, popoln siromak, brez vsake moči ter mora pustiti, da se mlado, zašlo bitje vedno bolj bliža propadu pravosti, ker sam ne more na otroka uspešno vplivati.

In če se more o nalegljivosti tudi v morali govoriti, tedaj so taki otroci, oziroma učenci, katerim je vsaka prepoved, vsak red v zasmeh, ne da bi mogla šola te pokvarjence izključiti ali jih oddati kaki rešilnici, nevarnost drugim, kateri iz takih slučajev izprevidijo, da je učiteljevo postopanje brez vpliva in ničev.

Kakor smo že omenili, namen teh listov ni, da bi objemali vse vire izprijenosti. Pred vsem se gre za to, da omenimo izmed teh le en vir: To je slaba in popolnoma pomanjkljiva domača odgoja zaradi uboštva staršev in njihove odsotnosti od doma. Seveda tudi blagostanje in bogastvo ne jamčita povoljnega odgojevalnega uspeha; kajti najdejo se izprijeni otroci

tudi pri imenitnih rodbinah, katere pomanjkanja niti ne poznajo, ravno tako je tudi napačno misliti, da uboštvo mora povzročiti izprijenost. Pač ne manjka tudi ljudij, ki vkljub vsakdanjemu boju za najpotrebnejše reči ohranijo skrb, da varujejo svoje otroke z umom in z ljubeznijo nesnage in podlosti ter jim odpirajo pot v lepo, srečno bodočnost. V marsikaterem otroku, ki je okoli in okoli obdan z revščino, in ki ga nadlegujejo vsake vrste skušnjave, biva skoro neupustošljiva nravnost. Četudi uboštvo vzgoji često junake in neupogljive značaje, vendar se še česče prikazujejo, kakor izkušnje uče, ravno nasprotni učinki: ono umori oživlajoče kali, napravi človeka brezbriznega in topega, obljudi ceste s postopači, a ječe napolni z nevarnimi škodljivci človeške družbe.

In temu se ni čuditi; kajti otroci uboštva, stanujoči v ozkih, prenapolnjenih prostorih, slišijo tukaj besede in so priča dejstvom, katera pri mnogih, da pri večini, ne ostanejo brez slabe posledice ter uničijo sveti strah, ki ga imajo pred slabim in grdim. Ako pa se k tej nravstveni toposti pridruži še glodajoči glad, izključba iz kroga srečnejših sovrstnikov, katerim se ti zaradi razcapane, nečiste in po prenapolnjenem stanovanju smrdeče obleke in zanemarjenega, nečistega telesa gnusijo, tedaj ni več daleč beraštvo, kraja in drugi prestopki, s katerimi se stori v mnogih slučajih prvi korak v zločinstvu.

V posebni nevarnosti bivajo otroci, ki so med dnevom prepuščeni sebi samim, bodisi da si iščejo njih stariši opravka zunaj doma, bodisi da pridejo le pozno zvečer k svojim otrokom. Seveda tudi pri teh razmerah nravstveni položaj ni vedno enak. Dostikrat je za take, sebi samim prepuščene otroke, sreča, ako imajo v pouka prostem času le količkaj odprtega prostora in priložnosti, si lastnoročno na topli peči pripraviti kako pičlo kosilec, ali si vsaj s kosčkom trdega kruha utolažiti kruleči želodec; dá sreča je, ako take otroke nadzoruje kaka usmiljena in pridna soseda ter jim s svojo skrbjo nadomesti vsaj deloma to, kar zamujajo njih starši. In kaj, če trudapolno oskrbovanje sosede pri brezbriznih starših ne najde niti hvale, niti podpore? Ali če to slučajno nadzorstvo sploh manjka? Ako imajo sebi samim prepuščeni otroci le kak kot v kleti ali v podstrešju za svoje dnevno bivanje, katerega nepristopnost pa jih le odganja? Ako pustijo starši svoje mladiče iz uboštva ali iz lahkomiselnosti brez vsakega grizljeja napastim ulice? . . . Šola, katera je takim otrokom vsaj ob slabem vremenu dobrodošlo pribežališče, zavzema le majhen del dneva. Ko se njene duri zaprejo, se začne za ne-nadzorovane otroke čas popolne prostosti. Ti ne poznajo rodbinskega blagoslova, njihova zanemarjena zunanost, njihovo surovo in pusto obnašanje, klavernost njihove bližine, jim branijo tovaršijo z dobro vzgojenimi otroki; ostane pa tudi nagon, ki druži in spaja enake, ki pa tudi tu ne ostane brez uspeha: v družbi teh usodnih otrok se razširjajo žalostne izkušnje vsakega posameznega, in v čutu, da pripadajo vsi eni in isti vrsti, se množi in večja veselje

in zmožnost k skupnemu delovanju in črnim dejstvom. Kjer omaga eden, pomaga mu drugi; starejši je učitelj mlajšega; kdor dnevni red najbolj oskruni in se nasledkom najspretnейše odtegne, ima največji vpliv med mlado četo pohajalcev. Take zadruga nenadzorovanih otrok so v resnici prava šola nravstvene izprijenosti.

Zoper te socialne razmere šolska moč ne opravi veliko. Tuintam se sicer posreči učitelju, da spravi katerega teh pobalinčkov na pravo pot; komaj pa je deček odtegnjen moralizujučemu vplivu svojega učitelja, pa ga spet sprejme družba v svoje osredje ter pogasi s trudom vneto iskrico vsega dobrega. — Morebiti, da je imel dečko resno voljo in trdni sklep, nalogo za drugi dan izdelati; morebiti, da ni hotel poslušati zapeljivega glasa gladu; pa kje bi naj opravljal svoje delo, kje pisal, računal, se učil? Ako mu je pristopna soba, pa mu manjka mize, stola, luči. Tako ne izpolni svoje dolžnosti, ker se čuti nesposobnega za take težave, in — ker to tudi drugi usodenci tako delajo. Še ga nadleguje zdaj in zdaj lastno očitjanje, polagoma poneha tudi to. Kaj pa se mu tudi more pripetiti?!

Mogoče graja ali ukor učitelja? No, tega je že navajen, misleč, da mora tako biti, in izkušnje mladega življenja so mu storile kožo debelo in neobčutljivo. — A razun tega še jako dobro vé, da je učitelju prepovedano telesno kazniti, katera kazen pa bi tudi nič več ne koristila iz navedenih vzrokov izvirajoči izprijenosti. In kaj še, če more po pouku ostati v razredu? To zanj ni posebne nesreče, zlasti če je zunaj slabo vreme. Sramote pa itak ne čuti pri nobeni kazni, ker mu ta manjka že od doma.

Blagor veseljnosti seveda ni odvisen od ene šolske naloge; toda pri tej se otrok uči ubogati in svoje dolžnosti izpolnjevati. Pri tem razsodku pa dobi stvar veliko obširnejši pomen, kakor se je nam zdel na prvi pogled; ona nima le pedagogične, temveč ima tudi socialno stran. Ta na pohajkovanje navajena mladina se kaže pri večini slučajev tudi nesposobno za naporno in pravilno delo v delavnicah; ona pa je tudi nesposobna pri gospodarstvu in kmetijstvu; pri prvi priložnosti se temu odtegne, zlasti če se ne sramuje svoj živež dobivati na nepošten način.

Tako pomnožujejo vsako leto tisoči in tisoči dela zmožni mladeniči četo tistih, ki se dela sramujejo, kojih prenzitek pa nalaga človeški družbi težko breme, ne glede na to, da so ti po lastni in po krivdi drugih zavrženi ljudje družabnemu življenju nevarno škodljivi.

Izprijenost pa se nikakor ne nahaja samo pri dečkih, dasi se navadno le pri teh očita in na brutalen način kaže. Tudi pri deklicah se ta kvarljivka pojavlja. Vendar pa se deklice veliko lože odtegnejo pouličnim napastim in nevarnostim, kakor pa dečki iste rodbine; kajti one se rabijo za lahka domača dela, strežejo in nadzorujejo mlajše sestre, za dečka pa dostikrat ni takega dela, pri katerem bi se tako lahko nadzoroval kakor one. Zraven tega pa je deklica že po svoji naravi stvarjena bolj za domači krog in

nagnjena k marljivemu delovanju. Ako pa dekletu nedostaja te domačnosti in je v pouka prostem času prepuščena sebi sami in brez strehe, tedaj pa je izpostavljena ravno istim, če še ne večjim npravnstvenim nevarnostim kakor deček. Iz krdela teh zgodaj pokvarjenih bitij, katera se nahajajo posebno po mestih, gotovo ne bo mater, ki bi rodile telesno in duševno dober zarod, pač pa vlačuge, ki se same prodajajo, ako že nočejo izvrševati rokodelstva, katero je po kazenskem zakonu: prestop, pregreha in zločin.

Spodnje-avstrijski deželni odbor je prosil vlado, da bi mu pripomogla pri ustanovi neke večje rešilnice; a ona ni dovolila ničesar. Še-le pozneje ko so se po dolgi obravnavi že kaznjeni mladi zločinci sprejemali, je država obljubila letno denarno podporo. Zanimarjeni otroci pa so tudi velika nevarnost svojim sovrstnikom — eno gnilo jabelko pokvari deset drugih. — Zato pa bode morala gospodska nekaj storiti, ako noče, da njo zadene vsa krivda, ki se tiče izprijenosti mladeži. Nima li država sama, kakor kaže žalostna zdanost, veliko, da celó meterijalno korist, ako se povzdigne omika in moralnost? Je-li tedaj prav, da prepušča vse privatni dobrosrčnosti in občinam?

II.

Vzrok izprijenosti mladine pa je tudi to, da se ta le prerada vodi v gostilne, kljub temu, da je to prepovedano. A kdo se briga za prepoved! Da bi to zabranila krajevna policija, za to je premalo skrbna, a krčmar je le vesel, ako ima polne sobe gostov, kakšnih, tega mu ni mar.

Spet lahko navedem resničen dogodek iz svojega okraja: Nekega nedeljskega popoldne gre kovač R. s svojo ženo in z dvema otrokoma, z 12 letnim Ferdinandom in 10 letno Marijo, k Lahu na kupico vina. Pri dobri kapljici jim je prehitro mineval dan, in predno so mislili, je bila 11. ura v noči. C., prvi občinski svetovalec, ki je bil tudi navzoč, je mislil, da ima dolžnost, opomniti krčmarja na policijski red. Majhni soprogici kovačevi pa se nikakor še ni ljubilo zapustiti rujne kapljice in iti domov prav zdaj, ko se je začela kri najbolj užigati. In kaj si izmisli to drobno ženišče! Videč, da je vsega kriv svetovalec, zgrabi ga za vrat, in predno se mož še prav zavé, je že bil pred vrati. To mu je preveč! On, kot prvi občinski svetovalec, pa se dati od ženske suvati? ne, to je že preveč! Razkačen zgrabi samokres in ustrelji, hoteč pokazati svojo močatost. A s tem je še-le prav razdražil ose. Kakor besna se zažene „dobrosrčna“ ženica v možatega C., zgrabi ga in ga vrže v pripotni jarek. Na pomoč pa ji prihiti še možka polovica zakona, in oba ga začneta na prav neusmiljen način obdelavati; skoro bi bilo po ubogem nesrečniku, da niso prihiteli sosedi in ga oteli iz rok razkačencev. In kaj otroka? Bila sta z njima v gostilni, slišala prepir, kletve, grde besede, gledala pretep . . . in iz takih otrok bi se naj odgojili pošteni ljudje: vzorna mati in kreposten oče?

III.

Tudi kajenje je velika ovira, da se mladina ne razvija tako, kakor bi se morala. Ne redkokrat dobijo otroci denar od staršev ali sorodnikov, katerega potem potrošijo za strupeni tobak: smodke in svalčke. Mnogokrat se otroci tudi sami denarja polastijo, bodisi iz lastnega nagnenja ali pa po zapeljivosti drugih, na nepošten način, da si dobijo kadila. Kadenje pa ne škoduje le zdravju, ono povzroči tudi ogromne škode in nesreče. Naj pride tleča žveplenka, smodka ali svalčica v slamo ali na drugo preperelo snov in takoj je požar. Dan na dan se sliši po listih o požarih, ki so jih povzročili otroci s svojo neprevidnostjo. Eno neprevidno otroče lahko spravi v nesrečo več rodbin in uniči cele vasi. O kajenju se je že mnogo pisalo in bralo, vendar pa bi jaz priporočal vsakemu, katerega zanima ta reč, zelo zabavni in poučni spis dr. Ahasverja v Ljubljanskem Zvonu 1886. leta: „O ti zakajeni svet!“

IV.

Nadalje pospešujejo izprijenost šolska oproščenja, in zakaj? V tej dobi svojega življenja je mladina najbolj zavzeta za vse, kar je grdega, slabega in nedolžnosti ter nravi škodljivega. Šolsko oproščenje pa je posebno sposobno, da se mladina tem napakam privadi in se v njih ukrepi. Tega se lahko prepričamo na učencih, ki so poleti oproščeni, a pozimi spet obiskujejo šolo. „O zadržanju teh pozimi zopet v šolo zahajajočih učencev in učenk se morejo pripovedovati grozne reči, radi česar se učitelji in kateketi po pravici pritožujejo. Šolsko oproščenje bi moralo biti tako osnovano, da bi koristilo tudi v npravstvenem oziru, da bi se z njim doseglo tudi kaj dobrega. Vsak zakon, bodisi tudi najboljši, se mora ozirati na potrebo in nesrečo, drugače je slabo in nekaterim v škodo. Le v nujnem in res opravičenem položaju n. pr. pri dokazanem uboštvi staršev, smrti očetovi t. t. d. naj bi se oproščenje dalo in to le pod tem pogojem, da otroci, za katere se oproščenje zahteva, šolo šest polnih let obiskujejo z dobrim uspehom in s povoljnim obnašanjem a na to popolnoma izstopijo.“ Tako piše Drescher.

Potemtakem bi dninarji, kočarji in viničarji, kateri so posebno obdarovani z otroki, vsaj 6 let svoje otroke pridno pošiljali v šolo in bi je tudi še sami spodbujali k marljivemu učenju in vzglednemu obnašanju, ker bi si bili svesti, da se jim ne bo odtegnilo oproščenje. Kaj koristi to, ako je 8letna šolska dolžnost le na papirju ali kakor Drescher pravi „le po črkah izpolnjena“.

V.

Vzrok izprijenosti mladine je tudi trpinčenje živali. O tej točki pa se je že preteklo leto razpravljalo pri okr. učit. zb. Jaz mislim le še to omeniti, da v Španiji, kjer se ministri in duhovščina, velikaši in siromaki razveseljujejo z draženjem živali in s slastjo pasejo oči na razmesarjenih in krvavih truplih, da najdemo tam tako surovo in tako izprijeno mladino, kakor nikjer drugod.

VI.

Nadalje povzročuje in pospešuje izprijenost branje slabih knjig. Spet piše Drescher: „Sto mladih ljudi zaide na kriva pota zgolj z branjem ničvrednih knjig, in mnogi po indijanskih povestih zapeljani in omočeni dečki uidejo svojim staršem, tem v sramoto in skrb, sebi v zapravo lepe bodočnosti“. Ako se že tolika pozornost obrača na znanstvene reči, pogosto na celó neznatne politične pogovore in se ti članki presojaajo tako strogo, zakaj bi se ne pazilo tudi tukaj, kjer se gre za bodoče ljudi, kateri z branjem slabih knjig lahko pridejo ob vso moralnost? Ravno s temi nesramnimi listki se mnogokrat že zgodaj zastrupi vsa miselna zmožnost beročih otrok“.

VII.

Končno pa tudi § 24. našega šolskega reda veliko zakrivi, da se po-kvari naša mladež, ker se prepoveduje v tej točki vsaka telesna kazen, in sicer tudi tam, kjer bi bila na vsak način opravičena. Tudi humaniteta mora meje imeti, ako nočemo, da se doseže ravno nasprotje; kajti pretirana humaniteta ima le malo dobrega uspeha, pač pa povzroči vedno drznost in surovost. Pri večini učencev pač lahko izhajamo, kakor nam kažejo izkušnje, s kaznimi discipline, vendar ne pri vseh. „In ravno tu se kaže naša humaniteta“, kakor pravi Drescher, „prav nečloveško“. Ako kak že od doma ničvreden dečko krade, poškoduje drevesa, muči živali, grdo ravna s součenci, se vsem napravam ustavlja, in če dovoljene kazni nič ne koristijo, ali bi se takrat ne smela rabiti šiba? Bi-li ta ne pomagala?

VIII.

Kakor hitro učenci šolo zapustijo, mislijo mnogi: Zdaj me nihče ne vidi, zdaj smem storiti kar hočem. Hodijo na delo, gredo se učiti roko-delstva i. t. d. — si prislužijo denarja ter ga zapravljajo po svoji dobri volji. Ako je šola učencem obudila veselje do branja, pridejo ti in prosijo za dobro berilo tudi — ako že niso več učenci. — One pa, kateri učitelja oholo prezirajo, gostilne obiskujejo in se sploh jako brutalno obnašajo, one vse naj bi brzdala krajevna policija po pristojnem zakonu. Kako se za tako mladino zanima švedska vlada, nam kaže poseben zakon, v katerem je mladini pod veliko globo prepovedano, pred 16. letom gostilne in kavarne obiskovati ali pa kaditi. Ali bi tako postopanje ne bilo tudi pri nas velike koristi?

Kar se torej tiče izprijenosti naše mladine, sem omenil vse glavnejše vzroke, dasi je še virov mnogo, ki kvarijo in pohujšujejo našo mladež.

Zdaj, ko so nam znani vzroki, iz katerih popačenost izvira, nam pač ne bo težko najti tudi sredstev in pomočkov, s katerimi bi se dali ti nepotrebni, škodljivi in pogubni izrastki naše mladine ozdraviti. Tako omenja dr. Alojz Zucker v svojem spisu: „Žalosten je pojav videti, kakó se kako zlo prikaže in rase; žalostnejše pa še je, si biti svestemu, da je zanesljiv in

izkušen pomoček, kateri bi to zlo uničil, katerega pa mnogokrat iz gole nemarnosti rabiti nečemo. Od šole se ne more zahtevati, da bi ona z uspehom odstranila znatne moralne škode, katere se pojavljajo po zakrivljenju kriminalno-kaznivih dejstev ali po stanju prevelike izprijenosti. Vedne nadzornosti, katera je mladini potrebna, šola ne more dati vsakemu posamezniku. Kako more šola zabraniti slabi vpliv, katerega povzroči pohujšljiva družba, ako se otrok več časa potepa med slabimi tovariši, kakor pa je v šoli! Iz tega pa sledi, da šola ne more nadomestovati one dejavnosti, ki jo imajo poboljšalnice. Ona veliko bolj zahteva, da bi se boljše skrbelo za ustanovo rešilnice, da bi se hudodelski in izprijeni učenci ne udeleževali splošnega pouka in tako na pohujšljiv način vplivali na svoje součence⁴.

Kako bi se moglo izprijenosti naše mladine opomoči, hočem tukaj v nekaterih točkah navesti:

1. Slaba domača odgoja, posebno izprijenih in ničvrednih staršev, naj se nadomesti z javno.

2. Naj se uvede zakon, po katerem bi mladina ne smela pred 16. letom obiskovati nobenega javnega prostora, kakor: gostiln in kavarn.

3. Istotako bi moralo biti kajenje strogo prepovedano vsakemu, ki še ni izpolnil 16. leta. Tobakarne bi morale dobiti postaven ukaz, nobenemu šolo obiskajočemu otroku ne prodajati ne kadila, ne ognja.

4. Bi se naj popolnoma odpravila šolska oproščenja.

5. Zoper mučenje živali bi se naj postopalo postavno.

6. Odstraniti bi se morale vse ničvredne knjige in se uvesti knjižnice s koristnim berivom — tudi za odraslo mladino. Pri tem ne morem zamolčati, da je za naše šole velika dobrota, ker je okrajni šolski svet odredil, da morajo kr. šolski sveti vsako leto za šolsko leto uporabiti določeno svoto.

7. § 24. bi se naj predelal, in jaz se popolnoma strinjam z navodom dr. A. Zuckerja, Drescherja in Reicherja, da bi se namreč pri velikih prestopkih smela rabiti šiba.

8. Naj se odpravijo šolske olajšave.

9. Naj se ustanovijo zavodi za daljšo izobraževanje šoli odrasle mladine.

Svojo razpravo pa zaključujem z besedami dr. Zuckerja: „Kriminaliteta mladine in s to v vedni zvezi stoječa in naraščajoča socialna nevarnost v splošno povečanje kriminalitete se more odpraviti le z pomnoženjem zaporov za mladino in poboljšalnih zavodov; naj bi našla ta zahteva hitro in nemudno svoje zadoščenje!

Ni še prepozno tej zadevi zadostiti, vendar pa bi bilo želeti, da se z odlašanjem ne trati čas!⁵

Kako se naj oblikoslovna pravila o izračunanju površin v Močnikovi računici za ljudske in meščanske šole stvarno in jezikovno preobrazijo, da jih bodo učenci na tej stopnji pojмили.

Piše Matija Heric.

Komu izmed dragih mi sotrudnikov ne zveni po ušesih pravilo iz oblikoslovja: Površino pravokotovo najdemo, ako mero osnovnice (dolgoti) množimo z mero visokosti (širokosti)?

Tako je, in ni drugače, si misli marsikateri čitatelj, saj smo se tako učili v gimnaziji, v učiteljišču, tako je učil tudi slavni matematik Močnik — in še zdaj slovi po njegovih učnih knjigah isto pravilo v oni jezikovni obliki.

In tudi jaz pritrđim, da je to pravilo v povedani obliki resnično; saj ga ume vsak, kdor se je pečal z matematiko toliko, da pojmi matematično stvarino za srednje šole, tudi razumi, da $4a \cdot 3a = 12a^2$ ali $4dm \cdot 3dm = 12dm^2$, ako je mera osnovnice $4a$ oziroma $4dm$, in mera visokosti $3a$ oziroma $3dm$.

In istinito, po Horacijevem izreku: „Jurare in verba magistri“ je ostalo imenovano in za srednje šole skovano pravilo tako rekoč neki „noli me tangere“ tudi za ljudske in meščanske šole. Nihče se ni zmenil, je li pravilo učencem naših šol jasno ali ne; čeravno je jasnost eno izmed glavnih načel pravilno se vršecga pouka. Leto za letom se je izvajalo, samo ne umem kako, ter se naučilo na pamet in tudi uporabljalo pri izdelovanju raznih v to stroko spadajočih oblikoslovnih nalog.

Ali vprašam te, dragi mi sotrudnik, ali si premišljeval, se li strinja navedeni geometrični izraz z matematičnim znanjem naših učencev v ljudskih in meščanskih šolah?

In to vprašanje hočem razmotrivati. = *nevarno*

Pokazati hočem A , kako se razvija in dobi pravilo za izračunanje površine pravokotnikov, v katero jezikovno obliko se spravi, B kako se iz površja dobi mera dolgoti in višine, da učenci lahko razumijo pravilo. Hočem pa tudi C dokazati, da imenovano pravilo v povedani jezikovni obliki prekoraka duševno obzorje in aritmetično znanje naših učencev in se ne da izvajati na podlagi nazornega opazovanja v geometričnem oziru.

A.

Smoter: Danes hočemo izmeriti in izračunati, kolika je površina našega na šolski tabli naslikanega pravokotnika $4dm$ dolgega in $3dm$ širokega.

Priprava.

Kje ste že videli pravokotnike? (Na prizmi.) Kaj smo rekli takrat o njih? Kje se nahajajo? (Da se ne nahajajo sami zase, temveč le kot mejne ploskve na prizmatičnih telesninah.)

A mi si jih lahko naslikamo. (Slikani pravokotniki.) Kako smo imenovali ploskev, na kateri stoji prizma? (Temeljno ploskev.) Kako smo zvali dolgost stranske navpično stoječe ploskve? (Višino.) Kako zovemo vodoravno črto našega slikanega pravokotnika? (Osnovnico.) Kako na njej navpično stoječo črto? (Višino.) Kako ploskev pravokotnikovo? (Površino.)

Podavanje.

Jaz bodem naslikal pravokotnik na šolsko tablo, vi pa v svoje beležnice. (Ne morem tako velikega pravokotnika narisati.) Torej si ga boste narisali v omaljenem merilu 1 : 10.

Osnovnica na šolski tabli meri 4 dm. Koliko bo merila vaša osnovnica? (4 cm; to že veste od takrat, ko smo izmerili in izračunili obseg pravokotnikov.) Višina pravokotnikova na šolski tabli meri 3 dm. Koliko v vaših beležnicah? (3 cm.)

Ročno potegnite višino! Tako primerjaje do konca. (Odsehdob naprej hočem, ker je krajše, medsebojna razmerja med sliko učencevo in med sliko na šolski tabli izpustiti.)

Sedaj se meri, in učenci pazno gledajo.

Koliko meri naša osnovnica? (4 dm.) 4 dm je mera osnovnice. (Vsak dm dolgoti se zaznamuje z rudečo kredo.) Ravno tako se izmeri višina. 3 dm je mera višine. (Vsak dm višine se istotako zaznamlja.)

Potegnimo s kredo na levi in desni višini 1 dm visoko ter beležimo z rudečo kredo mesto s piko! Zvežimo zaznamovani piki z ravno črto! Beležimo vsak dm dolgoti na njej! Kako dolga je tudi ta vodoravna vzporedna črta? (4 dm.) Kaj smo dobili? (Ozek pravokotnik.)

Uglabljanje in pojmovanje.

Opazujte natančno, kaj bomo dobili, ko zvežem beležene 1 dm oddaljene točke obeh vzporednic! Kaj zapazite? (Same majhne ednake kvadratne ploskve.) Koliko? (Četiri, toliko, koliko dm meri osnovnica.) Kako dolge in široke? (1 dm; takšen kvadrat je 1 dm² = decimeterski kvadrat; vsi štirje 4 dm².) Kako smo jih dobili? (Po meritvi.) Zvali bomo jih torej merilne kvadrate.

Pri 1 dm dolgi višini smo jih dobili 4 dm² × 1.

Potegnimo s kredo zopet po višini 1 dm visoko in zvežimo točki na levi in desni višini z vodoravno vzporedno črto! Kaj smo spet dobili? (Zopet ozek pravokotnik.)

Vsi jasno vidite, koliko dm^2 meri. (Spet $4 dm^2$.) Torej kolikokrat $4 dm^2$? Zopet kakor poprej . . . $4 dm^2 \times 1$.

Pomaknimo kredo zopet $1 dm$ višje! Dospeli smo do konca navpične višine. Kaj smo dobili tretjikrat? (Vnovič $4 dm^2 \times 1$.) Kolikokrat po $4 dm^2$ smo po vsem izračunali? $4 dm^2 \times 3$, to je: tolikokrat po $4 dm^2$, kolikrat meri višina po $1 dm$.

Shvatanje in odmišljanje.

Sedaj hočemo utemeljiti, kaj pomeni izraz $4 dm^2 \times 3$, in kako naj zaznamujemo posamezne dele najdenega izraza.

Opazujmo natanko izraz $4 dm^2$! V njem vidimo mero. Kaj ima v sebi? (Merilne kvadrate.) Na čem leže? (Na osnovnici.) Shvatajmo to, kar smo povedali! $4 dm^2$ so merilni kvadrati na osnovnici.

Znamenje množitve $\times$ že poznate. Kaj pomeni 3 ? 3 je število, čisto, neimeno, kaže na mero višine in pove tukaj, kolikokrat moramo vzeti $4 dm^2$.

Odmišljen (abstrahiran) izraz $4 dm^2 \times 3$ bo se torej po našem razvijanju in shvatanju glasil: Merilni kvadrati na osnovnici našega pravokotnika se množijo s številom, ki kaže na višino.

Površje pravokotnikovo se torej najde, ako se merilni kvadrati na osnovnici množijo s številom višine. ($4 dm^2 \times 3 = 12 dm^2$.)

Mogoče je tudi, da se pravilo izvaja, ako se preide od višine, potem dobimo sledeče pravilo: Površina pravokotnikova se najde, ako se množijo merilni kvadrati na višini s številom osnovnice. ($3 dm \times 4 = 12 dm^2$).

Uporaba.

Površina mizne plošče, šolske table, šolskega vrta, njiv in travnikov se izračuni. Razume se samo po sebi, da morajo učenci šolsko tablo in vsako na tablo narisano pravokotnikovo podobo po dolgoti in širokosti sami izmeriti.

B.

Smoter: Danes hočemo iz površine nam znanega pravokotnika *a*) mero višine, *b*) mero osnovnice po merjenju določiti!

(Za naprej hočem po najkrajšem potu jadrati do zaželenih podatkov.)

Merimo površino narisane pravokotnika! S čim? (Zakaj me tako čudno gledate? S čim pa merimo *m*? Z *m*, to je z enakimi velikostmi [količinami], torej površine s površinami.)

Iz česa je na naši sliki sestavljena površina? (Iz samih merilnih kvadratov, katere le moremo meriti z enakimi merilnimi kvadrati. To že veste, kaj so merilni kvadrati na osnovnici in višini.)

Iz dosedanjega opazovanja se podá, da moramo $12 dm^2$ s $4 dm^2$ meriti, ako hočemo dobiti število visokosti.

Torej $12 \text{ dm}^2 : 4 \text{ dm}^3 = 3$ (neimeno število, ki kaže na mero višine 3 dm , to je imeno število, tukaj dm .)

Liki temu se mora 12 dm^2 meriti z 3 dm^2 , da dobimo število osnovnice, ki kaže na mero osnovnice.

Torej $12 \text{ dm}^2 : 3 \text{ dm}^2 = 4$ (neimeno število, ki kaže na imeno število $[4 \text{ dm}]$, to je na mero osnovnice).

Podatek.

Število visokosti oziroma osnovnice pravokotnikove najdemo, ako njegovo površino merimo z merilnimi kvadrati na osnovnici oziroma visokosti.

Od neimenih števil visokosti in osnovnice sklepamo neposredno na mero visokosti oziroma na mero osnovnice.

To pojmovanje nas dovede po sklepu do zaželenih pravil za izračunanje mere visokosti in osnovnice pravokotnikove v $(3 \text{ dm}) = 12 \text{ dm}^2 : 4 \text{ dm}^2$ in o $(4 \text{ dm}) = 12 \text{ dm}^2 : 3 \text{ dm}^2$ ter se glase: Mero višine (v) oziroma osnovnice (o) izračunamo, ako površino merimo z merilnimi kvadrati na osnovnici oziroma na višini.

K tem pravilom se mora pripomniti, da pri merjenju ne dobimo nikoli imenih števil, ampak neimena števila in od njih sklepamo neposredno na imena števila, to je na mero višine in osnovnice.

V teh slučajih se podaje učencem največ prilike, da se nanče pojmovati bistvo meritve.

C.

Končno še nam je pretresovati in preiskovati, ali so navedena pravila o izračunanju površine, visočine in osnovnice pravokotnikov sposobna za uporabo na ljudskih in meščanskih šolah ter dokazati, da dvomljiva pravila prekorakajo duševno obzorje učencev navedenih zavodov.

Po naših Močnikovih računicah slove pravila: Površino pravokotnikovo dobimo, ako mero osnovnice (dolžosti) množimo z mero višine (širokosti). Iz tega sledi, da dobimo iz površine višino oziroma osnovnico, ako površino delimo z mero osnovnice oziroma z mero višine.

Predočimo si naslikan pravokotnik, katerega že dobro poznate! Kaj je njegova površina? (Ploskev.) Iz česa je sestavljena? (Iz samih majhnih kvadratastih ploskev, iz merilnih kvadratov.) Kaj je mera osnovnice? (Imeno število, ki se dobi po merjenju osnovnice, na naši tabli mera dolžosti dm .) Kaj je mera višine? (Tudi imeno število, število dolžosti dm , katero dobimo, ako merimo višino.)

Kaj nam je storiti po navedenem pravilu z obema imenima številoma? (Množiti.) Zamoremo tako množitev izvršiti? (Nikakor, kajti na ljudskih in meščanskih šolah se učimo, da je samo množenec imeno število, nikoli množitelj, in pomnožek dobiva svoje ime po množencu.)

Da nam je moči v smislu povedanega pravila izvršiti množitev, bi morali to storiti po pravilih algebre; n. pr. $4a \cdot 3a = 12a^2$, ali če zamenjamo a z dm $4dm \cdot 3dm = 12dm^2$.

Iz povedanega razvidimo 1. da dvomljivo pravilo zahteva v pojmovanje znanosti iz aritmetike, katerih si učenci na naših šolah ne morejo nikakor predstavljati, 2. da nasprotuje pravilo množitvi imenih števil na ljudskih in meščanskih šolah.

Poglejmo si še, kaj nas uči oblikoslovje!

Na učni stopnji ljudskih in meščanskih šol nas uči oblikoslovna veda, da se mere dolgosti nikakor ne pomnožujejo tako, da bi postale površine, pač pa morejo postati 2krat, 3krat in večkrat daljše, in ostanejo vedno mere dolgosti.

Po srednjih šolah, kjer učenci pojmiyo algebro, tam se lahko predoči, da se osnovnica $4dm$ dolgosti da premikati z dm na nasprotno stran ter popiše tem potom ploskev omenjene dolgosti in širokosti; torej v istini dobimo $4dm \cdot 3dm = 12dm^2$; a tega na naših šolah ne moremo učiti, ker pridemo navzkriž z načeli množitve imenih števil, kar smo dokazali zgoraj, ko smo razmotrivali aritmetično stališče v ljudskih in meščanskih šolah.

Zato manjka dvomljivemu pravilu v našo uporabo glede na oblikoslovje pravega temelja ter se ne da izvajati na podlagi nazornega opazovanja.

Liki temu tudi trčimo na neizogibne ovire, ako preiskujemo in presrejšujemo pravilo o izračunanju mere dolgosti in visokosti iz površine glede na uporabo v ljudskih in meščanskih šolah.

Je li moči po preiskovanem pravilu deliti površino znanega pravokotnika z mero višine oziroma osnovnice?

Glede na aritmetiko nikakor; kajti vse mere so imena števila; torej je operacija v smislu delitve nemogoča, ker pri delitvi imenih števil je le števec (deljenec) imeno število, ki daje svoje ime količniku.

Delitev v smislu preiskovanega pravila se le da izvršiti s pomočjo algebre.

$$\text{N. pr. } \frac{12 dm^2}{3 dm} = 12 dm^2 : 3 dm = 4 dm \text{ in } \frac{12 dm^2}{4 dm} = 12 dm^2 : 4 dm = 3 dm.$$

Opazujoč pravokotnikovo sliko na naši tabli pa pridemo do zaključka, da iz površine pravokotnikove ne dobimo mere dolgosti in širokosti po delitvi, temveč po meritvi, in to na podlagi nazornosti, kar pa se ne da predočiti in izvajati na podlagi navedenega pravila.

Kaj hočemo meriti v smislu dvomljivega pravila? (Površino, mero ploskve z mero višine, oziroma osnovnice, to je z mero dolgoti, kar nasprotuje naravnost resnici; kajti meriti le moremo enake količine, to je velikosti iste vrste).

Iz navedenega zopet razvidimo, da se preiskovano pravilo tudi glede na oblikoslovno vedo na podlagi nazornosti na naših šolah ne more razvijati in določiti.

Smelo torej trdim, da sem pretresujoč navedena pravila v računicah naših ljudskih in meščanskih šol dovolj razjasnil:

1. Kako se dadó ta pravila na podlagi nazornega opazovanja izvajati, določiti in v primerno umevno jezikovno obliko spraviti, da jih pojmiyo učenci na naših ljudskih in meščanskih šolah gledé na njih aritmetično in geometrično znanje;

2. da sem temeljito dokazal,

- a) da neprikladna pravila v navadni jezikovni obliki zahtevajo od učencev naših šol znanosti iz algebre, torej prekorakajo njih duševno obzorje;
- b) da naravnost nasprotujejo pravilom računanja z imenimi števili na ljudskih in meščanskih šolah;
- c) da se v geometričnem oziru ne dadó izvajati na podlagi nazornega opazovanja.

Dokončavši svojo razpravo si dovoljujem pripomniti, da sem po navedeni poti preiskovanja določil tudi jezikovno obliko za pravila, po katerih izračunamo površino trikota, trapeza, kroga, telesnino (vsebino) prizme, piramide itd., želeč, da blagovolite potrpežljivi čitatelji in sotrudniki vso razpravo uspešno pretresovati in najboljše za se ohraniti!

Učiteljsko stališče napram strokovni vedi.

Nemški spisal O. Fiedler.

(Konec.)

Na istih nerodovitnih tleh, kjer so se porodila takšna „ukoslovja“, rastejo tudi mnogi navodi, osnutki za učne poskuse in zbirke učnih slik. Ne da bi vzbujali učiteljevo samodelavnost, ga vzpodbujali k raziskovanju, zapeljujejo ga k zloznemu, brezmiselnemu posnemanju in uničujejo najdražje pri pouku: osebnost učiteljevo. Le tako je mogoče, da se muči ljudskošolski učenec še z gramatično učenostjo in s spisnimi vajami na stopnji, na kateri je njegov jezikovni zaklad še preboren in zmožnost, duševne dogodbe z

jezikom točno izvajati, vse premalo razvita. Šele zadnja leta se je pojavilo neko preprostejše postopanje v računstvu, a prej se je gledalo v tem predmetu le na nekako popolnost snovi, „und Junge mit seiner Schrift ‚der Dorfteich‘, welche auf klare Einsicht in das Wesen der Lebensgemeinschaften der Naturobjecte und psychologischen Tiefblick sich gründet, ist in der That eine ‚junge‘ Erscheinung“. Kaj se danes tvori na polju pedagogike, je bistveno kritično. Opiraje se na raziskovanja psihologije, ki se v obče vedno bolje širijo, se pričinja razmotrivati o dosedaj veljavnih izročitvah. Mnogo od doslej veljavnega se izkaže tudi po natančnem znanstvenem preskuševanju prazno. A drugo zopet te preskušnje ne dostoji in se mora ali popolnoma opustiti ali vsaj predrugačiti. Gospodstvu „gole ročnosti“ pa je za vselej odklenkalo. Znanje postopanja za učitelja več ne zadostuje, pri postopanju je treba tudi razsodnosti. Kajti pri neizmerno mnogostranskem delu, ki ga zahteva posel človeške izobrazbe, nikakor ne zadostuje, da se učitelj preskrbi le z nekolikimi recepti in predpisi za svoj posel; na živem organizmu mehanična ročnost sploh prelahko izgubi svojo moč. Šola je v teku časa postala drugačna. Poleg tega, da podaja določeno množino znanstvenega gradiva, se zahteva od nje pred vsem naravi primerno pospeševanje razvoja človeka. Pestalozziju gre velika zasluga, da imamo to vzgojno načelo: „Aller Unterricht des Menschen ist nichts anderes, als die Kunst, dem Haschen der Natur nach ihrer eigenen Entwicklung Handbietetung zu thun“. S tem je postavil svrhu izobrazbe človeka samega in je tako prehitel svoje prednike, ki so zrlí svrhu vzgojevalne delavnosti povsem le v gmotni koristi. Višjega principa, kakor je Pestalozzijev, si pač ne moremo misliti, ker je edino naravi primeren. Pospeševanje človeškega razvoja in izobrazba zmožnosti ostane klic pedagogov za vse čase. Seveda se človek tudi brez sodelovanja šole razvija; a tak razvoj je zavisen navadno od naključja. Pospeševanje razvoja po načrtu je vendar več vredno. Toda ne sme se nikdar opirati le na iskustvena dejstva, ne na nejasen občutek za baš prikladno. Sigurna podlaga se mu najde le v temeljitem poznanju človeške duše in v pojavi njenega žitja.

Ako učiteljska izobrazba vztraja pri podajanju ročnosti, ako kaže le, kako je kaj napraviti, ne pa povsod tudi zakaj, tedaj se ne zлага z zahtevami, ki se stavijo delovanju vzgojitelja mladine, in ta neskladnost postala je v praksi vprašanje o izobraževanju učiteljev.

Nikakor torej ni napuh, če učitelji zahtevajo preosnovo svojega izobraževanja, niti nada, da dosežejo boljše socialno stanje, temveč edina zavest neskladnosti stanovske izobrazbe z zahtevanim delovanjem v poklicu je, in ta zahteva po času primerni preosnovi stanovske izobrazbe korenini v nekem idealizmu, nad katerim bi lahko vladalo splošno veselje. Naj vendar nihče ne misli, da bi temeljiteja znanstvena izobraženost, pred vsem v psihologiji in etiki, odtujila učitelja njegovi pravi nalogi ter ga pretvorila v tuhtajočega neplodnega učenjaka. Pošast vaškega modrijana, ki med šolskim

časom vzdihujoč opravlja težko svoje vzgojevalno delo ter se na tihem že veseli ostalega časa, ko bode „lovil mole“ po debelih foliantih, pač presodnih mož več ne bega.

Za kolikor bistrovidnejšega se je učitelj pripravil za svoj poklic, toliko bolj se bode zanimal zanj. Kdor se zna temeljito vglobiti v preučevanje človeške narave in po tem tudi v otroško dušo, ta bode našel vedno kaj novega, zanimivega. Narava ni nikjer enolična. Njeno bogastvo v barvah in oblikah se ne kaže le na slikovitih gorskih višavah, ampak tudi na dozdevno pustih goljavah, a tukaj seveda le očesu, ki je naučeno gledati. V duševni svet pa bomo gledali jasno še le po kolikor možno temeljitem teoretičnem preučevanju psihologije in po vestnem opazovanju lastnega in tujega duševnega gibanja. In to naj bi vzgojitelja pri njegovem težavnem delu oviralo?! Nasprotno! Prej menim, bi moral sodaj še le čutiti pravo veselje za svoje praktično delovanje. Sicer pa se bodoči učitelj lahko tudi opozori na to, da je veda brez uporabe za življenje mrtva. Toliko zdravega čuta pa gotovo tiči v vsakem mladem možu, da boče to uvideval; vrhutega pa se mora pri navajanju k njegovemu poklicu teorija in praksa ipak najožje družiti. Kajti — naj se ne razumim napéno — jaz nikakor ne priporočam enostranskih teoretiških študij. Praktični vaji je treba popolnoma in izdatno odločiti mesto, ki ji gre; toda duh, duša se vtisne vaji še le po teoriji. Pedagogika ni rokodelstvo, ampak je znanost in njeno izvrševanje je: umetnost. Učitelju kot izvrševalnemu organu se torej njene skrivnosti ne smejo pridržavati, češ, da mu zadostujejo ročnosti. Saj pa tudi res ni nevarno, če se učitelj seznani povsem s sestavo vzgoje in ima jasen pregled o sredstvih za pospeševanje izobraževanja mladine. Raditega še ne bo postal nezadovoljen grajalec in godrnjač, ki se nad vsako odredbo oblasti izpodtika. Nasprotno. Največi trmoglavci in nezmotljiveci so navadno oni, ki so preiskušani le na eno določeno obliko. Oni, ki je dovolj daljnoviden in razsoden je vedno tudi najprizanesljivejši. In le priznavajmo: nekoliko več tolerance o vprašanjih mladinske izobrazbe nam je res treba. Tako eksaktnih študij, kakor matematika, proučevanje človeške duše vendar ni. Vsak opazuje nekako drugače nego drugi; toda sestav mora imeti pedagogika vsakega ter ne sme kazati, kakor karta z vzorci, najrazličnejših nazorov.

Pedagogika je uporabna psihologija ali boljše človekoslovje; kajti poznanje telesa in njegovih živelskih pojavov je za učitelja ravnotako potrebno, kakor pregled v duševno dejavnost. To uporabo pridobljenega si človekoznanja si mora vsak učitelj samotvorno prikrojiti. Z vsemi učenci se ne da enako ravnati, ampak kot z individualnostmi, ki so, individualno. Vsak človek ima svoj poseben njemu lastni duševni obseg, ki je ravnotako tudi v posebnem razmerju proti temu, kar se mu doda, kar pa zopet naravno zahteva posebno ročnost, če hoče učitelj zvezo novega s tem, kar je že tukaj, pospeševati ali — včasih — celo še le omogočiti. Prava ročnost poda se iz jasnega spoznanja

stanja stvari sama po sebi, s čimer pa se nikakor ne trdi, da je navada v njej kaj zaničljivega. Neko spretnost mora učitelj imeti in si jo po daljši praksi tudi pridobi. Pa — na tem leži — on v spretnosti ne sme okoščeniti, ampak mora vselej znati najti zvezo z utemeljujočo vedo, katera pa zopet najde svojo kritiko v dejstvih, ki se pokažejo iz neposrednega opazovanja.

V sok je smoter, ki je postavljen učiteljski izobrazbi, katera še nikakor ni končana s preiskujnjami, ki jih država predpisuje. Naravno je marveč, da učitelja skrb za nadaljno strokovno izobraževanje zapustiti ne sme ves čas stanovskega uradovanja. Vedno se javijo nove prikazni, ki zahtevajo neprenehljive pozornosti in jasnega razumevanja. Učitelj bodi torej vedno tudi učenec, in če je strokovno učilišče dovršil, skrbeti mu bode na drug način za svojo daljnjo teoretiško naobrazbo. Sredstva za to nudijo mu učiteljski časniki, učiteljske knjižnice in učiteljski zbori. Seveda je treba, da se ti činitelji zdrže vedno tudi na višini časa. In tukaj so zlasti učiteljske knjižnice, katerim je treba napraviti še velik korak naprej. V njih je nakupičenega mnogo malovrednega blaga, mnogo specielnih malenkosti. Nebroj metodičnih navodov zavzema v njih prostor, velikanom znanosti pa se bodo odprla menda vrata šele, kadar se je nad njihovimi telesnimi ostanki že zasula črna zemlja. Ne, učiteljske knjižnice imajo vedno biti zrelo sedanjega stanja naše vede, to pa, če bodo obsegale v sebi izvirna dela naboljših raziskovalcev, ne pa njihov posnemovalcev četrte ali pete vrste. Učitelj se mora vzpeti do virov svoje vede. Podavanja iz druge ali tretje roke ga ne smejo zadovoljiti. Voda, ki se preleva v različne posode, postane neslastna. Najbolj sveža in najokrepčavnejša je tam, kjer izvira iz matere zemlje. Naj nas ta prispodoba uči, kako nam doseči pravo razmerje k pedagogiki! Strani od pota razvoja te vede ne pridemo do pravega stališča; ves razvoj pedagogike nam marveč kaže naravnoč na ta cilj. In kedar ga dosežemo? Ne verjamem, da že v bližnji prihodnosti. Kajti to je pač odvisno še od vse drugih, mogočnejše vplivajočih činiteljev, kakor od previdnosti in volje učiteljev. Kar pa zamoremo v ozkih mejah, ki so nam zgrajene kot uslužbencem države, za doseg časa primerne razmerja učitelja in pedagogike storiti, moramo pa tudi z vso silo storiti! Delo ne bode po vsem zaman. Naj se le udomači splošno spoznanje, da učitelj nikakor ni le rokodelec, marveč da je praktično delajoči služabnik vede, in vprašanje strokovnega nadzorstva se bode kmalu rešilo in nobenemu učitelju ne bode treba še le po posebnih izkušnjah dokazivati, da je sposoben prevzeti kakšno višjo službo, kar je pri drugih uradniških kategorijah — tudi pri takih, ki pod enakimi razmerami, kakor mi delujejo — že vedno tako bilo.

Iz časnika „Pädagogium“ prev. H y.

Pedagoški utrinki.

Piše Iv. Šega.

X.

Mnogo se dandanes govori in piše o tako imenovani versko-nravni vzgoji ljudske šole, in tudi zadnji prestolni nagovor je omenjal to versko-nravno vzgojo. Vendar sta ta dva pojma pri mnogih še nekako nejasna in tudi pojem versko-nraven je nekako temen, kajti oba pojma se čestokrat nekako identificirata, vendar sta čisto — diametralno — nasprotna, kajti vera je nekak nazor upanja, da se po človeški smrti spolni ono, kar verujemo, nramnost je pa čut, hrepeneč delovati za skupni blagor človeštva.

Vera tolaži zapuščenega človeka in ga nekako odtuji vsemu posvetnemu; nramnost se pa razvija v človeku do čuta, vsled katerega spozna svojega bližnjega kot sebi enakega človekotrpina; nramnost ima torej svoj izvor v človeški družbi.

Človek stopi takoj v dotiko z nramnostjo, kakor hitro ga sprejme kot otroka ljubeča mater v svoje naročje in to se nadaljuje do šolske godnosti; šola postane potem nekak most med družino in človeško družbo. V šoli dobi otrok podrobno navodilo, po katerem se mu je ravnati, da postane koristen nd človeštva; a nramnost se prične še le prav razvijati v praktičnem življenju. Nramnost zahteva vsa drugačna sredstva v dosego svojega namena, kakor pa vera, kajti prva pokazuje svet kot nekaj sistem družabnega reda, a slednja slika svet kot izvor vsega hudega in grešnega.

Nramnost se naslanja na prakso, a vera na teoretiko.

Nramnost in vera imate svoj izvor jako daleč narazen, vsaka ima svoj poseben delokrog, kjer zamoreta čisto samostojno delovati; a to delovanje ne more obstati brez obojestranskega vpliva, kajti nramnost pozna človeško hotenje in mišljenje, a vera ga istotako pozna, toda le s posebnim ozirom na večnost.

V odgoji morata torej vera in nramnost vstrično korakati, ne druga brez druge, a tudi ne, ena preko druge.

Zahteva versko-nravne vzgoje pa zamore imeti — vsled svoje nejasnosti — jako občutne posledice, in te posledice opazamo čestokrat pri raznih vzgojah; kajti mnogi ljudje kažejo nekako mržnjo do življenja, drugi zoper nestrpljivost do drugačnega naziranja, večkrat pa oboje.

Od nramnostne vzgoje zahtevamo torej neposredni vpliv na oni del človeškega organizma, kateri vstvarja voljo, in da volja ni posledica duševnega naziranja — o tem so edini že davno vsi psihologi. Golo vzgojevanje človeške domišljije pa zamore pač le slab vpliv imeti na naravni izvor človeške samopašnosti.

Čuditi se torej nikakor ne smemo, ako današnja vzgoja ne dosega onega cilja, onega smotra, katerega bi morala — posebno če se ji nalagajo tako nejasne naloge, kakor je versko-nravna vzgoja. In pri tej vzgoji se uporabljajo taka sredstva, ki v uporabi zgreše svoj smoter.

XI.

Mesec december lanskega leta sme slovenski narod zapisati z zlatimi črkami v svojo kulturno zgodovino, kajti ta mesec je položil v Ljubljani temeljni kamen „slovenski višji trgovski šoli“. Realno podlago temu preko-

ristnemu, že davno potrebnemu zavodu je dala marljiva kranjska trgovinska zbornica povodom petdesetnice svojega obstanka. Predlog, katerega je zbornica sprejela na svojem slavnostnem zborovanju se glasi: „1.) Izvoliti je odsek, ki naj obstoji iz predsednika, tajnika in petih drugih članov; naloga pa mu naj bo, posvetovati se o vsem, kar treba ukreniti, da se ustanovi v Ljubljani slovenska trgovska akademija, in o tem poročati častiti zbornici. 2.) V ustanovni zaklad te akademije je odmeniti 20.000 kron; od teh je 5000 K še v teku letošnjega leta naložiti plodono. 3.) Predsedstvu se naroča, da izposluje odobritev tega sklepa“.

Tega koraka se je razveselil gotovo vsak Slovenec, vsaj je taka trgovska akademija bolj potrebna kakor slovensko vsenčilišče.

Kakor se sliši od odločilnih krogov, imajo tisti tudi že učne moči v evidenci, ki bodo sestavili potrebne učbenike.

Vendar tu nastane neko važno vprašanje, katerega je treba jako, jako uvaževati in to je: Kje se bodo rekrutirali potrebni učenci za to akademijo? Po naših mislih bi bili oni učenci, ki dovrše z dobrim uspehom meščansko šolo, najsposobnejši za slovensko višjo trgovsko šolo, ali pa oni, ki dovrše najmanj nižjo realko. Toda Slovenci smo pa tu popolnoma „na suhem“; te šole ne bodo dale tej akademiji niti enega učenca, kajti Slovenec ne premore niti ene slovenske meščanske šole, še manj pa slovenske realke. Da, da, kaj pa potrebuje Slovenec takih šol, vsaj je on že od nekdaj rojen samo za „nebesa“, pozemeljske sreče mu ni treba iskati!

Bodočih slovenskih deželnih poslancev prva naloga bode, delovati z vsemi močmi, da dobé slovenske pokrajine vsaj kakih pet do deset slovenskih meščanskih šol in sveta dolžnost sedanjih državnih poslancev pa bodi, da izposlujejo od države „par topov“, ki se bodo predelali v drobiž za slovensko — vsaj nižjo ako ne popolno — realko.

XII.

V mnogih krajih, posebno na deželi v kakem trgu ali pa mestecu, kjer se shaja mnogokrat inteligenca — k tej inteligenci se štejejo največkrat mnogi in razni uradniki, trgovci in boljši posestniki — gledajo učitelja, ako se jim pridruži, nekako „čez ramo“. Tudi v večjih mestih imajo proti učitelju še vedno dokaj pomislekov. In vzroka temu je iskati v mnogih slučajih najčesče ali v učitelju samem, ali pa v oni vzgoji, v onih mislih, katere gojé še večina naobražencev napram učitelju.

Učiteljstvo kaže mnogokrat proti kakemu mestnemu tržkemu ali pa celo vaškemu mogočnejšu preveč „servilizma“. Oh kako je srečen, če ga „milostno“ nagovori kak župan, kak trgovec — ki ima slučajno nekaj več drobiža v žepu, pa v glavi skoro nič možgan — ali pa kak uradnik, ki je prišel do te službe po dovršeni žandarmerijski službi. V mnogih slučajih je pa temu vzrok že ona zastarela ideja o učitelju, ko je bil „pol tič, pol miš“ — stari „šolmajster“.

Dokler se pa učiteljstvo ne otrese onega „servilizma“ in dokler ne pride naša širša inteligenca do spoznanja, da je učitelj ravno oni faktor, ki vzdržuje tako rekoč ves človeški sestav, ves človeški organizem, ne bode učiteljstvo prišlo do one samozvesti, do onega samostojnega nastopa, katerega mora in bode uživalo vsled svojega delovanja, svojega poklica. Toda, hvala Bogu, svitati se je že pričelo, po nekaterih krajih pa že celo daniti.

Da pa ne bode kdo mislil, da pretiravamo, da na učiteljstvu sloni tako rekoč ves socialni razvitek, podajemo tu le nekaj statistike, ki jo je zbral ravnatelj meščanske šole W. Böhm za severno-nemško Česko in iz katere odseva blagodejno delovanje češkega nemškega učiteljstva med narodom. Razven svojih običajnih študij je obiskovalo izmed 5502 učiteljev — toliko jih je namreč na severnem Češkem — še sledeče tečaje: 2272 učiteljev risarski tečaj za obrtne šole; 490 sadje- in vinorejski tečaj; 200 sanitetni tečaj za prostovoljno pož. stražo; 244 telovadni tečaj; 17 čebelarški in živinorejski tečaj; 178 poljedelski tečaj; skupno toraj 1402 — seveda večinoma na lastne stroške.

Za odposlance je bilo voljenih: v deželni-kulturni svet 26 učiteljev; k zborovanjem požarnih straž 218; v obč. zastope 817; v krajne šol. svete 1802 in obč. tajnikov je bilo 719.

Kot ustanovitelj, načelnik, tajnik ali pa ud kakega društva se pa učitelji razdele tako: 1. pri zvezi Nemcev za Česko je 2222 učiteljev; 2. pri nemškem „schulvereinu“-u 2722; 3. pri „Böhmerwaldbund“-u 1288; 4. pri kmetijskih in čebelorejskih društvih 1961; 5. pri opleševalnih — pogojzodvalnih — ali pa pri planinskih društvih 1866; 6. pri pevskih in godbenih društvih 3602; 7. pri požarnih stražah 4070; 8. pri družih dobrodelnih društvih 3283; 9. organistov ali pevcev je bilo 2744; 10. ustanoviteljev oziroma voditeljev „raiffeisen“-ovih posojilnic je bilo 609 učiteljev.

In koliko učiteljev je dobivalo tu pri tem ogromnem delu kaj odškodnine oziroma plače? Samo 1096 učiteljev!

Kateri stan se pa zamore pokazati, da poleg svoje utrudljive službe deluje tako za povzdigo naroda, za njegovo blagostanje? Trdimo lahko s ponosom, da ga ni!¹

Književno poročilo.

Nakazanje v. učilišteto i sēmejstvoto.

Pedagogičeski etjudz otz prof. M. Vambergerz Prēvelz i doplnilz A. Bezenšekz. Plovdivz, 1901. 31 str., cena 50 st.

Naš slovenski rojak prof. A. Bezenšek v Plovdivu na Bolgarskem, znani jugoslovanski stenograf in pisatelj Mohorjeve „Bolgarije in Srbije“, je lansko leto obhajal petindvajsetletnico svojega učiteljevanja. Ob tej priliki mu je njegov nekdANJI učenec g. prof. Mijo Vamberger, takisto štajerski Slovenec, sedaj profesor v Karlovcu na Hrvatskem, posvetil to študijo (etjudz) o „kazni

¹ Na Slovenskem bi bilo tudi jako umestno, da bi pričeli učitelji misliti na tako statistiko. Pisec teh vrstic je pripravljen prevzeti to nalogo, toda le pod tem pogojem, da mu pošljejo vsi učitelji iz vsega slovenskega ozemlja natančne podatke in sicer a) pri katerih društvih ali korporacijah deluje dotični učitelj in v kaki funkciji; b) katera društva ali dobrodelne naprave je ustanovil; c) za katero delo je materijelno odškodovan (brez navedbe dotične nagrade). —

v šoli (učilišču) in rodbini". Hrvaški izvirnik je prof. Bezenšek pobolgaril in ga na dveh mestih pomnožil z lastnim iskustvom; tako nam na str. 29—31 razlaga, kako so postopali l. 1886. v Plovdivu z gimnazisti, ki so se udeležili puntarij. — Razprava obsega tri dele: 1.) Kakvo nešto je nakazanijeto? 2.) Koja je čelata na nakazanijeto? 3.) Kakv' trebva da se nakazva? — „Kazen je reakcija družbene zajednice proti akeiji pojedinca, ki krši bistvo in svrhu družbe in ki ruši družbi temelje" in je „bol, ki jo zadaja človeška družba po svojih polnomočnikih ali pooblaščenih v imenu etičnih idej kršitelju etičnih ali rednih temeljev človeške skupnosti". Svrha ji je zastrašna, popravna in odmezdna (povračilna). Kako naj se kaznuje? „Poena sit adaequata" in sicer adekvatna subjektivni individualnosti kaznjencevi in kaznivemu činu; taka kazen je primerna današnji dobi borbe za svobodo individualne duše. Najlepšo adekvatnost pomeni zla posledica zlega dejanja. Barbarske kazni kakor surovo tepenje, psovanje so le tam umevne, kjer človeštvo ne ume vplivati na — srce svoje mladine, ker mu samemu manjka dušne in srčne izobrazbe. „Odgaja in uči sicer korporal ali feldvebel, a odgajal je tudi Herbart; razlika je le ta, da oni odgaja duševne robove, ker je sam duševni rob, a ta duševne svobodnjake, ker je bil sam duševno svoboden in prosvetljen s čistim ideali".

Kaj je nagnilo g. profesorja, da je govoril baš o kazni svojemu prijatelju na Bolgarskem? „Dokler bode človek človek, bo s čuti pojmoval ta svet, mislil o njem in o sebi, čustvoval, želel, težil, delal, trpel, stradal, plakal, grešil, kesal se in — prenašal kazni; le „per haec ardua" se bo dvigal „ad astra" k svoji dovršenosti". Naj pa še razkrijem posebno namero, ki je nagnila g. pisatelja, da je zaklical tja dol v Bolgarijo: „Majka, misli o pametni odgoji!" Bolgarija je dolgo tičala pod turškim jarmom in bati se je, da ne bi kaznovala po — turškem!

Razprava je pisana z zelo obširnimi znanjem, finim psihološkim opazovanjem pod okriljem svetega navdušenja za moralne ideale človeštva. Ni je pisala le glava, pisalo jo je plemenito srce, ki želi človeštvo popolniti ter mu s Pennom in Washingtonom kliče: „Educate the people — vzgajajte ljudstvo!"

Prosim g. profesorja Vambergerja, naj v „Popotniku" prijavi zanimive in sila poučne slučaje iz svoje prakse, ki jih ni razložil v tej bolgarski razpravi. Tako bo s pedagoško svojo milobo blažil Slovane od — Triglava do Balkana.

Fr. Plešič.

Josip Kostanjevec: Iz knjige življenja. 1. zvezek. Založil pisatelj. Tiskal R. Šeber v Postojni 1900. — Vsebina: Roža. — List za listom. — Brez službe. — Najsrečnejši poštar. — Škof. — Zakaj nisi bil mož. — Ženitna ponudba. — Str. 227, cena 3 K.

Elegantna je knjiga, v katero je zbral Kostanjevec imenovane svoje pripovedne spise. A njena lepa zunanjsčina ni zgolj slepilo in vaba, zakaj Kostanjeveva knjiga je lepa tudi po svoji vsebini. Kot zrel mož, ki ve, kaj hoče, se je predstavil z njo Kostanjevec naši javnosti. V to knjigo ni zbral vsega, kar je doslej napisal, zakaj bilo bi to preveč za ene platnice, a že to število njegevega duha otrok nam kaže Kostanjevega takega, kakršen je v svojem mišljenju, v svojem naziranju. Izpričuje nam, da ni gledal Kostanjevec življenja s sanjavimi, zavezanimi očmi, nego svobodno so mu plavali pogledi v vrtince življenja, in njegovo pero nam je ustvarjalo slike, ki so jasni in nepokvarjeni odsevi tega, kar je videl in razumel . . .

Kostanjevec piše na 17. strani: „Poleg svojega poklica se je res bavil (Robidnik) tudi z literaturo in je bil že nekaj realističnih črtic spraval med svet. Imel je svoje trdne nazore o realizmu in bil je prepričan, da je bodočnost zagotovljena edino le zdravemu realizmu. A bil je tudi prepričan, da vsi slovenski realisti stremijo le za njim, dasi mu neke vrste klikovstvo meče polena pod noge.“

V resnici! Zdi se mi, da je zapisal to „literarno izpoved“ Kostanjevec o samem sebi, zakaj njegovi pripovedni spisi nosijo pečat zdravega realizma, ki odgovarja današnjim zahtevam, današnjemu okusu in — dejal bi — današnjim dejanskim razmeram. In to je dobro! Čemu bi slikali svet drugačen nego je v resnici? Krinke — in bodisi, da so še tako lepe — ne izpremene življenja. Kar ima slabega na sebi, to je treba brezozirno povedati ne zato, da bi povelečevali slabo ali da bi navajali k slabemu, nego zato, da dosežemo baš nasprotni namen. Golo moralizovanje dolgočasi in ustvarja ljudi apatične, a greh in njega posledice uče. Sploh pa ni namen pripovednega spisa, da bi učil. Učenja imamo ljudje že tako preveč.

Tisti, ki najbolj kriči proti realizmu, na tihem najrajši bero take spise. Znana reč je, da kdor mnogo vpije, hoče prepričati samega sebe. Zato pa bo našla Kostanjeveva knjiga mnogo odpora, a tudi mnogo odkritega priznanja. Brali pa jo bodo z veseljem tisti, ki jo bodo obsojali, in tisti, ki jo bodo hvalili.

„Ne bližam se s kadirnico ti v roki“, prijatelj Kostanjevec! A kdor sodi pravično in nepristransko, mora priznati z menoj vred, da tiči v Kostanjevcu prelep pripovedni talent. Kostanjevec se je mnogo učil, ali kar piše, to je njegova last, ne pa zgolj posnetek tega, kar je bral. Pri nas (in tudi drugod) se namreč časih zgodi, da prodajajo kričači za svoje blago to, kar so ujeli kjerkoli. Kostanjevec zajema snovi svojim spisom iz malomestnega življenja. Človek bi mislil, da ne ponuja tako življenje dosti, da je enolično in enakomerno kot dolgočasno vreme. Ali Kostanjevec nam je pokazal, da ni temu tako. Njegovo oko gleda bistro, in njegov duh je iznajdljiv. In tako nam piše prav lepe, zabavne povesti iz malomestnega življenja in kot večer portretist nam prav, živo slika razne tipe, ki so junaki njegovim spisom. Kostanjevevi junaki so izvečine simpatične osebe, zdravi in dobri ljudje. Kjer pa mu sežejo pogledi globočje, kjer začne razkazovati tisto, kar se giblje na dnu srca, kar dela žalostne obraze in sili solze v oči, tam nam kaže Kostanjevec z vso brezozirnostjo tudi bedo in žalost, obup in greh, da se polasti človeka sočutje, da se popolnoma uživi v razmere, ki mu jih slika pisatelj. In to je vendar pisateljev najlepši uspeh, ča zadene brez tendencenosti v živo!

Pri nas imamo navado, da radi primerjamo. In vse slovenske literate smo že primerjali Bog ve s kom — opravičeno in neopravičeno. S tem se hočemo nemara pobabati, da smo doma tudi v tujih literaturah. Kaj bočemo! Vsak človek časih rad udari na veliki boben! Kostanjevcu ne iščem para zunaj domačih mej, ker ni treba, saj nima nič tujega na sebi. Ali našemu Kersniku ga stavim v paralelo, dasi je mojster večji od učenca. Mislim pa, da se popne Kostanjevec v bližnji bodočnosti do viška in da bo reprezentant te posebne vrste pripovedovanja. Kakor je Kostanjevec vesten in natančen pri spisovanju — o čemer sem se že sam prepričal — vendar mu niso razne teorije ubile njegove individualnosti, zakaj vsemu, kar zapiše, se pozna, da je izšlo izpod njegovega peresa. In to mu je v čast! To nam izpričuje, da je

vse, kar piše, njegova last, da ni priučeno ali prisiljeno. Kostanjevec je rabil mnogo časa, da se je v njem vse uredilo in izčistilo. Iz neznatnega lirskega pesnika se je polagoma prelevil v markantnega realista. In ko je po preteku tega preobrata zopet prijel za pero, je bil sam s seboj na jasnem, in njegova sedanja dela nam kažejo, da ima jasno pot načrtano pred seboj. Kostanjevec dela po programu . . .

Naš učiteljski stan — in Kostanjevec je učitelj! — ima dovolj moči, da ubije človeka, ki je vesten v izvrševanju svojih poslov. V Kostanjevcu mora torej delovati velika prirodna sila, da mu ne omagajo moči v natlačeni učilnici, nego da sede potem, ko opravi svoje dolžnosti, za mizo in začne pisati povesti. In Kostanjevec piše mnogo. Mnogo sme pisati, a ne sme preveč, da se ne izčrpa in da ne razkosa tega, kar bi bilo za nekaj, na obilico malenkosti. Tega doslej nisem opazil pri njem. Kostanjevec ni v peresu vibrav in površen kakor n. pr. Cankar, zakaj Kostanjevec dobro ve, da lepe besede sicer preslepe in uklepajo, a ne prepričajo in ne uklenejo. Zdi se mi, da je Kostanjevec časih celo prekratkobeseden, tesen, skop. „Roža“ n. pr. bi dala komu drugemu snovi za pol knjige, Kostanjevec jo je napisal na 48 straneh.

Zdi se mi, da je Kostanjevcu glavna stvar, da pove, kar misli, torej da bolj gleda na kaj nego na kako . . .

Kostanjevec je dober opazovalec. Tja do srčnih globočin mu segajo pogledi. On išče resnice. Greh opravičuje, a z opravičenjem opere madež, da so nam tudi njegovi grešniki simpatični ljudje. Saj je tudi v grehu dosti lepote — ne v grehu kot takem, nego v tem, kar nas dostikrat dovede do njega. In če človek pade, ne smemo udariti po njem, da ga popolnoma ubijemo, nego si moramo prizadevati, da razumemo njegov padec, da poiščemo to, kar ima dobrega na sebi. Ne smemo biti kot neizprosní sodniki za sodnim stolom ali kot trdi državni pravniki, nego biti moramo kot dobri zagovorniki siromakov, ki stoji pred porotniki. Vsi moramo vedeti, da se nagiblamo bolj k slabemu nego k dobremu. In kjerkoli najdemo trohico lepote, jo moramo dvigniti v čisto luč, da v nji izgine tema greha. Goethe pravi neke: „Die Wahrheitsliebe zeigt sich darin, dass man überall das Gute zu finden und zu schätzen weiß.“

Da pa gleda Kostanjevec — kakor sem že dejal — bolj na kaj nego na kako, je pripisovati njegovi tehniki, ki je na več mestih slaba (n. pr. „Roža“ in „Ženitna ponudba“.) A tudi tehnična stran je bistvo dobre povesti. In v tem oziru bo moral Kostanjevec ostaviti sedanja pota, kar mu ne bo težko, saj kaže na drugih mestih, da je njegov spis tudi tehnično lahko dovršen (n. pr. „Zakaj nisi bil mož?“). Tudi v povesti je treba življenja, ne samega pripovedovanja, in to življenje se mora razvijati pred nami od začetka do konca, ne pa v kosčkih, v odlomkih: tu nekaj, tam nekaj. S tem trpi celota in učinek. Ne govoril bi tega Kostanjevcu, ko bi ne bil prepričan, da nima za to potrebnih zmožnosti.

Lep pa je Kostanjevec v opisovanju. Kakor da bi sedel pred belim platnom in ustvarjal pokrajinske slike. Njegove rože diše, njegov vetrec hladi, njegovo solnce sije in greje. Pa vidimo tudi, kako se gibljejo njegovi ljudje, kako sijejo lepe oči in kako se dvigajo razburjena prsa. V resnici, tu je Kostanjevec vrlo lep! Ostal je vendarle še vedno to, kar je bil v početku: pesnik . . .

Prosim, le berite! — Recimo tako: Ti lepi okviri njegovih slik pokrivajo napake. Ob njih nekako prezremo tudi neizraznost in nenaravnost nekaterih dialogov. Osebe različnih značajev govore različno, a ne vse v istem tonu.

Čudno se mi zdi, da se je bavila doslej naša kritika s Kostanjevcem tako malo. Preverjen sem, da zasluži Kostanjevec večje pozornosti. Morda se ne motim, če trdim, da sta tale dva vzroka: Prvič je priobčeval Kostanjevec svoje spise pod raznimi imeni, drugič pa je Kostanjevec samo ljudski učitelj. In če pomislimo, da vlada pri nas še vedno osebni kult, da se vprašujejo pri nas gotovi ljudje, kaj je ta in ta, da torej odločuje naslov in stan, ne pravičnost in stvar, potem moramo seveda priznati, da si ni izbral Kostanjevec pravega stanu. Da ga je obliznila le po vrhu takozvana akademična izobrazba — potem bi bilo vse v redu!

Pa da zaključim po starem načinu! Iz povedanega je razvidno, da imamo v tem slučaju opraviti s človekom, ki se je otresel vsega diletantizma in ki je resen umetnik. Ni še popolen, pa bo, če bo vztrajal. Ne daj se ubiti, Kostanjevec! Ali te je strah, da ne bi kupovali tvoje knjige? Iskreno želim, da bi se motil v tem strahu!

Pusti strah in pojdi na izprehod! Tja daleč pojdi iz vsakdanjosti, iz Litije pojdi v svet, zakaj svet je tako neizrečeno velik! Ali zdi se mi kot domino, pokrit čez in čez z varljivo masko. Pojdi ga odkrivat! *E. Gangl.*

Razgled.

Listek.

Učiteljski zastopniki v okrajnem šolskem svetu uživajo polno zaupanje svojih kolegov, sicer bi ne bili izvoljeni. To zaupnost pa si morajo v teku časa zaslužiti z možato brambo zajmov onih, ki so jih poslali na to poprišče dela. Ne samo zastopnik, tudi branitelj svojih kolegov mora biti v onih slučajih, kjer je njih krivda dokazana, a ne sme odlučati orožja, četudi je njih stvar izgubljena. Saj mora tudi hudobneža braniti branitelj, kajti tudi sodniki niso nezmotljivi. Vsakega učitelja mora poznati ter ga nepristransko soditi. Pri oddaji mest prihajajo i k njemu prosilci ter se potegujejo za njegovo naklonjenost. Pravi zastopnik jim mora odkrivati svoja prepričanja in pri podeljenju mesta takšne priporočati, ki ne hodijo čedit kljuk in tudi k njemu niso prišli. V vsem ravnanju mora biti konsekventen. Ako se je zavzel pri oddaji mest za starost, ne sme tega principa zapustiti v nikakršnem slučaju, ko bi si to tudi c. kr. okr. nadzornik želel. Z možato odkritosrčnostjo mora braniti princip, da bi se na anonimna pisma ne oziralo. Z razumnimi razlogi mora braniti učiteljstvo vedno zoper kršenje učiteljskih pravic po crkvenih krogih, ki tako često prihajajo k šolskim uradom s svojimi tožbami. Sami ne sme nikdar zahtevati uslug od ostalih členov okr. šolskega sveta, kajti tako bi prodajal svojo prostost. Gesla „roka roko umiva“ se mora čuvati, kajti drugače bi ne mogel niti pri najboljši volji koristiti učiteljstvu.

Končno ima vrniti svoje dostojanstvo vselej v roke svojih volilcev, ako ne čuti več v sebi vseh zmožnosti za delovanje. — Tako „Posel z Budče“ — tako i mi shvatamo nalogo učiteljskih zastopnikov v okr. šolskem svetu.

Mladi lisjaki. Prusko-sleski učiteljski listi so prinesli pred kratkim to-le vest: Neki poznanjski učitelj je odšel za tri tedne k vojaškim vajam. Ko se je vrnil domov, je videl, da so mu udani učenci olepšali vso šolo in šolsko sobo s cveticami. Razradoščeni učitelj je porabil prvo uro v prijazen pogovor z učenci. Toda že drugo uro ga je razsrdila razposajenost nekega učenčka. Stopil je brž za omaro, kjer je imel spravljeno vso svojo šolsko lekarno — brezovo olje, a kako hitro se mu je razjasnil nagubani obraz: otroci so ovili i brezovko s cvetjem

Komensky. Pred nekaj leti smo poročali, da v neki češki občini župnik ni hotel blagosloviti šole, ker je bil v procelju naslikan Komensky. Danes moremo o drugem slučaju poročati, ki morda takisto jasno dokazuje, da prerok ni priljubljen v očetnjavi. — V vasi Mrlinek na Češkem so postavili nad vhom šole Komenskega. Župnik radi tega ni hotel blagosloviti šole. Nekega jutra so našli Komenskega soho na tleh — razbito. In potem se še čudimo, da je pomazala ptujška fakinaža sliko tega pedagoga na okoliški šoli, ako slovanski rod sam ne zna spoštovati svojih največjih mož, četudi zavzemajo isti prvo mesto v zgodovini pedagogike vseh časov in narodov?

Sredstvo zoper kitajske boksarje. Kitajski učitelj ne more biti posebno zavisti vredna oseba. Londonski „Temps“ namreč poroča iz Kuhwanweia, da se je 20. julija 1900 petim boksarjem sledeča obsodba razglasila: ali postanejo učitelji ali pa si razparajo trebuh. Vseh pet si je razparalo svoj trebuh. Morda so se zbal, da bi bil isti v učiteljskem stanu premnogokrat prazen.

Ministrstvo prosvete je storilo v zadevi ženske emancipacije važen korak naprej. Dovolilo je namreč študentkam i vstop v zdravniško fakulteto in jim dovolilo proučevanje farmacije kot rednim slušateljicam. Tako so končno postavljene žene na isto stališče, kjer stoje možki.

Časniki. Po nedavno objavljeni statistiki časopisja izhaja v Ameriki 26.630, v Nemčiji 7796, v Franciji 7115, v Britaniji 4400, v Avstriji 2501, v Italiji 2178, na Ogrskem 1003, v Španiji 850, na Nizozemskem 760, v Japanu 716, v Švici 690, v Angleški Indiji 650, v Belgiji 468, na Ruskem 450, v Norvegiji 390, v Švediji 350, v Braziliji 330, na Danskem 300, na Rumunskem 129, na Srbskem 78, na Grškem 53, na Turškem 45, v Nizozemski Indiji 30 časnikov. Vkupe izhaja 51.942 časnikov po vsem svetu.

Beda češkega učiteljstva presega že vse mere. Čim nekateri poslanci kot n. pr. glasoviti Alfonz Státný podpibujejo kmete ter razgrajajo v svojih listih na ostuden način zoper učiteljstvo, umira isto takorekoč v bedi in siromaštvu. Nekateri slike, žalostna ilustracija sedanjih naših razmer, naj to dokažejo: V rakoniškem okraju so se ponujali prošlo jesen učitelji s svojimi rodbinami kot prosti delavci pri pobiranju hmelja. Ko se je to po časnikih razglasilo, je javnost o tem dejstvu dvomila. A kmalu so se oglašali kmetje in oskrbniki, ki so pritrjevali, da so v počitnicah delali učitelji z meščanskimi izpiti na njih poljih ter so s svojo rodbino razen jedi prisluzili povprečno 3 gld. 40 kr. — takšni učitelji so se hvalili, da so zaslužili dnevno več, kot v svojem stanu!! — Klasičen je tudi način, kako si zaslužujejo učitelji okoli velikih čeških kopel kakšen krajcar, da plačajo svoje dolgove posojilnicam. Nekaj pisem, katera so imela namen poprositi vodstva posojilnic za potrpljenje, zvenelo je takole: „V počitnicah pojdem v Karlove vare kot natak in po počitnicah Vam povrnem vso svoto!“ Da pisarijo učitelji za odvetnike, to se dogaja čisto. In v takem bednem stanju naj izpolnjuje učitelj svoje dolžnosti! Najbogatejša dežela plača takole svoje najplemenitejše delavce? Grozno, koncem XIX. stoletja, v zadnjem stoletju drugega tisočletja! — No premislite zdaj prav mirno ta-le števila, pa se morda najde tehten vzrok, zakaj je v naši državi tako in nič drugače: za avstrijsko vojaštvo se je zahtevalo v

tekočem letu 301,980.832 K rednih in 40,134.688 K izvenrednih izdatkov; za naobrazbo ljudstva, za prosveto najširjih mas ljudstva, za narodne in meščanske šole se je zahtevalo 000,000.000. Kakšen sad pa pričakujemo od takšnih setev?

Učitelji — najemniki. Kako javlja „Školski Odjek“ je pred nekoliko tedni neki pomožni učitelj v Budapešti pri telovadbi kaznoval izvanredno nemirnega učenca, ki pa je sin madžarskega književnika in pesnika A. Kozme. Maščevalni oče, ne da je najgrše ozmerjal dotičnega učitelja pred ravnateljem, je zanesel celo stvar tudi v javnost. Zložil je napreč pesem proti učiteljem ter jo dal tiskati. V tej pesmi je zasramoval vse učitelje in jih nazival najemnike. Drugi madžarski književnik je po tem izpodbujen iz istih vzrokov naravnost nahujskal učence osnovnih šol, čes, da vsak smelo udari tudi učitelja, ako bi se ta usodil udariti njega. Nekateri učitelji so na tako neprimerno napadanje vsega učiteljstva vračali književnikoma milo za drago, ter so nazvali tako pisarjenje „književno najemništvo.“ Na to pa je ona dvojica še jela grše napadati učiteljstvo. Vsled tega se je vzdignilo sedaj učiteljstvo po vsej Ogrski. V vseh krajih se sklicujejo shodi ter se sklepajo resolucije proti napadalcema učiteljstva ter proti listu „Pesti Hirap-u“, kjer so se objavljali oni napadi. Oba književnika sta ožigosana po zaslugi, a tudi omenjeni list je dobil svoje. In to po pravici, kar priča najbolj dejstvo, da se je vse neodvisno in nepristransko časnštvo postavilo v bran za učitelje, ki so se na tak način napadali.

Pedagoški paberki.

Rešilnice za pokvarjene otroke so prava blaginja za otroke, starše, pa tudi za deželo. Rešilnice za mlade grešnike nadomestujejo mnogokrat kaznilnice za stare razbojnske. In vendar se v Avstriji še vse premalo brigajo za ta toli potrebni zavod. Da je naša trditve upravičena, naj dokaže ta-le primer: Po izvestju c. kr. deželnega šolskega sveta za Šlezijo se je nahajalo v tej deželi l. 1898/99 126 pravno propalih otrok v šolski dobi. Izmed teh je bilo mogoče le 17, t. j. 13% (!) sprejeti v rešilnico v Olbersdorfu. In ostalih 109? Koliko denarja bodo nekdanj marljivi kmetje morali plačevati zanje, ko se bodo klatili po kaznilnicah? Da, pravno in gmotno stanje prebivalstva zahteva reforme v tej zadevi. Iz malopridnega dečka ne more postati asket, kakor ne moremo zahtevati od lesnike plemenitega jabolka, pa tudi poštenjak ne počiva v pokvarjeni otroški duši. Pomagajo v tem slučaju le zavodi, kjer se pazi na vsak korak in na vsako kretanje gojerca, kjer se rabijo za odstranitev slabih svojstev pravilna sredstva. Pokvarjen otrok pri pokvarjenih starših ali v pokvarjenem društvu postaja šiba vse občine, dobrih in hudobnih občanov.

Nov šolski list v Havani. Od novembra 1899. izhaja v Havani nov časnik „La Escuela cubana“, ki ima Pestalozzijevo podobo na prvi strani. Trije članki so posvečeni v prvi številki Pestalozziju. Iz prvega „Pestalozzi en la Habana“ se dá posneti, da je poslala v februarju 1807 kubanska „Sociedad Patriótica de Amigos del País“ mladega in učenega tajnika društva D. Juana Bernarda O' Gavana v Evropo, da bi v Iverdunu proučeval Pestalozzijevo metodo. „Gaceta de Madrid“ je namreč mnogo pisala o „Instituto Pestalozzianu“ v Madridu, kojega je vodil učenec Pestalozzija, a bil vendar daleč od Pestalozzijeve metode. O' Gavan se je navdušil za Pestalozzijeve ideje; toda komaj je spisal O' Gavan svoj memorial, že je meksikanska inkvizicija postavila istega na indeks, pisatelj pa in društvo so se kaznovali. Dolgo pozneje se ni ničesar več slišalo o Pestalozziju na Kubi. „Nova era“, ki se zavzema najbolj za vzgojo, se pa zopet povrača k Pestalozziju. Minilo je špansko gospodstvo. Žal, da se hoče to gospodstvo uvesti drugod . . .!

Domače naloge. Ravnatelj Mohaupt, ki je znan i čitateljem Popotnika, je priobčil v letnem poročilu pod njegovim vodstvom stoječe meščanske šole v Češki Lípi članek o domačih

nalogah. Tamkaj stavi te zahteve: 1. Kar se dá v šoli doseči, se ne sme prepuščati domači marljivosti. 2. Število in obseg domačih nalog naj se skrcita na kar najbolj mogoče majhno mero. 3. Pridnostne naloge naj učitelj niti ne daje, niti ne sprejema.

Pruski minister prosvete piše v svojem članku „Prispevek k šolskemu programu XX. stoletja“: „Vsi prijatelji šolstva morajo biti pripravljeni, da se odpravijo škodljivi vplivi XIX. stoletja na šolo po brezpotrebnem zbiranju najpodrobnejših instrukcij in ukazov. Množina četudi dobro namenjenih predpisov omejuje moč učiteljev, odjemlje jim potrebno samostojnost in uničuje čar osebnosti, ki je za vzgojo mladine toli potreben. Da tako nastaja nevarno gospodstvo brezmiselnih in pustih šablon v šolstvu, je razvidno. V novem stoletju mora biti vsakemu učitelju zajamčena potrebna mera svobodnega individualnega delovanja. To je za vlado in šolsko oblast v novem stoletju znamenita naloga, v tem leži tudi kos šolskega programa bodočnosti, čigar uvedenje bode dejstvovalo v šolstvu kakor solnčni žarek na mlado pomladno setev“. — To je kakor nalašč pisano našim birokratom — v album.

Švedske narodne šole. Prvi kralj, ki se je trudil resno razširiti pouk med najširše kroge, je bil Gustav Wasa (1521—1560). Začelo se je z učenjem prvotnih resnic krščanstva. Učenje v pisanju in čitanju se je polagoma, a varno nadaljevalo. Prvi so se s poukom pečali pastori in biskupi.

Prvi zakon o pouku, veljaven za vso deželo in priznan po kralju in zboru, se je izdal 18. julija 1842.

Prvi njegov § se glasi: V vsaki župniji, kakor v mestu tako tudi na deželi, se mora utemeljiti šola s skušanim učiteljem. Ta paragraf se je premenil in se glasi sedaj: „se mora utemeljiti ena šola, ako je treba in mogoče, tudi več šol“.

Vsak otrok je dolžen hoditi v šolo počenši z 8. letom in do skončanega 14. leta. Otroci, ki so izvršili do 14. leta vse tečaje, se morejo iz šole izpustiti, kateri pa niso dosegli učnega smotra, morajo še dalje pohajati šolo. Ravnotako se ima postopati s slepimi, gluho-nemimi in slaboumnimi otroki, za koje se imajo ustanoviti posebne šole za uk in ročna dela. Razen teh šol se nahajajo šole za odrasle in višje šole, ki niso obvezne.

Ako nečejo pošiljati starši svojih otrok v šolo ali pa zanemarjajo svojo dolžnost, pošiljati svojih otrok v šolo, ima šolski svet pravico po primernem opominu vzeti otroke staršem, njih vzgojo poveriti drugim in v mejah zakona urediti njih nadaljnjo vzgojo.

Ves pouk v narodnih šolah na deželi se vrši brezplačno.

Doslej je ustanovljenih pet zavodov za naobrazbo učiteljev in sedem za učiteljice; pogajajo se sedaj še za dva zavoda. Tečaji so štiriletni in spričevalo zrelosti iz učiteljišča je sredstvo v dosegu učiteljskega mesta na narodni šoli. Občinski odbor imenuje učitelje.

Učiteljske plače izplačujejo občine in dobivajo v to državno subvencijo.

Vsa občina je dolžna postaviti in vzdrževati šolske zgradbe.

Predmeti obveznega pouka so: naboženstvo, materinski jezik, računstvo, merstvo, zemljepisje, zgodovina, prirodoznanje, risanje, petje, telovadba, nauk o gospodarstvu in sadjarstvu, kjer se najde v to potrebnega ozemlja.

Neobvezni predmeti so: slöjd (ročna dela za dečke in deklice, domače gospodinjstvo in prvotni nauki o kuharstvu za dekleta). Razen tega bistvujejo v višjih razredih narodne šole računski, zdravniški in statistični tečaji.

Število šol, učiteljstva in učencev l. 1899.: Vsa zemlja je razdeljena na 2389 okrajev, ki štejejo 11.713 šol z 2774 potovalnimi šolami vred. Poslednjih šol je vedno manj, kakor je stalnih šol vedno več. L. 1898. je nastalo 237 novih stalnih šol, 18 potovalnih se pa je opustilo.

V šolah poučuje 5279 učiteljev in 9678 učiteljic, razen tega še 950 učiteljev in učiteljic posebnih predmetov, ki so: ženska ročna dela, petje, risanje in slöjd. V enem letu se je število teh učiteljskih oseb pomnožilo za 62 učiteljev in 323 učiteljic.

Število otrok od 7. do 14. leta je bilo koncem l. 1898. 827.776 in sicer 419.467 dečkov, to je 17% prebivalstva vse dežele. Izmed teh otrok obiskuje 740.411 otrok, ali nekaj več od 89% narodne šole. Ostali obiskujejo srednje in zasebne šole.

Kronika.

Plače učiteljev na ogrskih osnovnih šolah. Ogrski naučni minister je sprejel v proračun za l. 1900. 3000 učit. mest, v proračun za l. 1901. pa še vrh tega 350 novih mest. Potemtakem je za l. 1901. v proračunu osigurjena plača za 3350 učit. mest in sicer za 80 mest s 1400, za 387 z 1200, za 1850 z 1000, za 1033 pa z 800 K plače; vsega torej 3.252.800 K ali za 350.000 K več nego za l. 1900. Za onih 350 novo sistemiziranih mest je ustanovljena plača 1000 K. Poleg tega je v proračun še sprejetih 40.000 K za eventualna potrebna doplačila učiteljem v glavnem mestu ali v mestu Reki. Za stanarine se je postavilo v proračun 570.000 K. Od teh dobi 21 učiteljev po 600 K stanarine, 6 učiteljev po 400 K 100 učiteljev po 360 K 673 po 300 K 100 po 240 K, in 1350 učitelja po 200 K. V namen doklad za oženjene učitelje je postavljenih 232.340 K. L. 1901. se ustanovi 200 novih šol s 300 novimi učit. mesti. Potemtakem bode v tem letu 3650 državnih učit. mest. (L. 1895. bilo jih je 1558.) V namen podpore za občinske, konfesijske, in zasebne šole se je postavilo v proračun 2.220.000 K. Za občinske šole je od tega namenjenih kakor prej 280.000 K, a za popolnitev učit. plač na občinskih in konf. šolah in za učit. kvinkvenalke 1.900.000 K ali 100.000 več, kakor prej. Ta plus pač svedoči, da se baš občine ne potegujejo preveč za vladno pomoč.

Moravski deželni odbor je sklenil pozvati anketo v posvetovanje o načrtu „disciplinarnega zakona za učitelje“. Tudi obe učiteljski družbi bodeta odposlali na ta zasedanja po dva zastopnika. — V obče je priznana resnica, da disciplinarne postave ne odgovarjajo več časovnemu duhu. Učiteljstvo hoče biti ravnopravno z uradniki i v tej zadevi, ki nikakor ni tako neznatna, kakor bi marsikdo mislil; saj se mnogokrat ne odločuje samo osoda posameznika, ampak včasih se pahne — morda vsled narodne ali verske nestrpnosti — številna rodbina v nesrečo.

Kdo plačuje izmed nas največ davka? Finančno ministerstvo je izdalo pregled o davku. Plačali so: posestniki hiš 138 milj. K, tovarnarji in obrtniki 383 milj. K, uradniki, častniki in učitelji 458 milj. K, posestniki vrednostnih papirjev 216 milj. K. Učiteljstvo torej največ prejme! Kdo to veruje? Ko bi se le učiteljstvo moglo tako izgovarjati o zaslužku kakor kapitalisti. Seveda! c. kr. davčni inspektor ne vidi v žepe!!

Slaven čin. Jan grof Palffy je daroval svoja posestva v vrednosti 2.740.000 K v prospeh revnih madjarskih dijakov. Gotovo plemenit dar.

Nemčina se je odstranila ne v naših šolah, ampak na Ogrskem!

Italijani napredujejo. Mestni svet v Milanu je daroval 100.000 frankov za podporo revnih šolskih otrok.

Osemletna šolska doba. V Falci je odločila večina 153.008 glasov za uvedbo osemletne šolske dobe. Za ta predlog je glasovalo 68% protestanskega in 38% katoliškega prebivalstva.

Sreča ka-li. V preteklih dneh so prinašali listi iz Novega Jorka vest, da jemlje miss Rockefeller, edina hčerka kralja kamenega olja in dedovalka 10 milijonov dolarjev revnega mladega učitelja Prentica, kojega je spoznala v neki šoli.

